Ἀριθ. 609 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΒ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 30 Αὐγούστου 1887

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

Ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ γράψω τι ἄξιον τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ καὶ νὰ τὸ ἀφιερώσω εἰς Αὐτόν. Καὶ ἡ ἰδία ἀδυναμία, καὶ αἱ περιστάσεις, αἱ μεσταὶ ἀπροόπτων ἐπεισοδίων, ὑφ' ἃς ἐπεσκέφθην τὴν Κρήτην, παρακωλύουσι τὸν ζωηρότατον τοῦτον πόθον τῆς ψυχῆς μου. Τῆς Κρήτης ὀλίγα μόνον μέρη ηὐτύχησα νὰ ἴδω, καὶ οὐχὶ τὰ πολεμικώτερα. Ἡ πολιτικὴ κρίσις, ἡ ἀδιαλείπτως κρατοῦσα καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κρήτῃ διαμονῆς μου, καὶ τὴν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας περιοδείαν μου παρεκώλυσε, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ τῶν κατοίκων ἐντελεστέρας μελέτας μου δὲν κατέστησε δυνατάς. Καὶ ἐν ὅλῃ ὅμως τῇ ἀτελείᾳ, ἣν ἐξ ἀνάγκης ἔχουσιν αἱ Κρητικαὶ ἐντυπώσεις μου, τὰς ἐμπιστεύομαι εἰς τὸ δημόσιον. Δὲν ἔχω ἄλλο μέσον ἢ τὸ τοῦ καλάμου καὶ τῆς δημοσιότητος ὅπως ἐκφράσω τὸ βαθὺ αἴσθημα τῆς τιμῆς, τὸ μέχρι θαυμασμοῦ χωροῦν, ὑπὲρ τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης, ὅστις δὲν ἀπέκαμε πολεμῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς εὐγενεστάτης τῶν ἰδεῶν, καὶ οὕτινος τὴν ἀρετὴν οὐδαμῶς ἐπηρέασε τὸ δούλειον ἦμαρ. Τοῦτο κυρίως μὲ παρεκίνησε, πρὶν ἢ ἐπισκεφθῶ ἐκ νέου τὴν Κρήτην καὶ ἐκδράμω εἰς τὸ ἐσωτερικόν, νὰ δημοσιεύσω τὰς ἐντυπώσεις ταύτας. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς ψυχῆς παρεῖδον πᾶσαν ἀτέλειαν, καὶ χαίρω διότι παρέχεταί μοι ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ ὅλην τὴν ἀγάπην ἣν αἰσθάνομαι ὑπὲρ τοῦ γενναίου λαοῦ τῆς Κρήτης, καὶ ὅλην τὴν τιμὴν ἣν μοὶ ἐμπνέει τὸ θάρρος αὐτοῦ, ἡ οἰκογενειακὴ ἀρετή, ὁ ἄδολος ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος ἐνθουσιασμός, ἡ πρὸς τὰς θυσίας ἑτοιμότης καὶ ἡ εὐγενὴς ὑπερηφάνεια μεθ' ἧς ὁ Κρητικὸς λαὸς ὑπέστη καὶ ὑφίσταται τῆς ἀδίκου μοίρας τὴν καταδρομήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεταξὺ τῶν νοτιωτάτων ἀκτῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου καὶ τῶν βορειοτάτων τῆς Ἀφρικανικῆς, αἴρεται, ἐν μέσῳ θαλάσσης πολυκυμάντου, νῆσος μεγίστη ἐπιμήκως ἐκτεινομένη ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ βασιλόπαιδος Κρητός, ἢ τῆς νύμφης Κρήτης, ἢ καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τοὺς Κούρητας ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἡ νῆσος Κρήτη, τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀποδῇ ἐπιμόνου ἐρεύνης ἀντικείμενον. Καὶ ἡ Κρήτη, ὡς πᾶσαι αἱ κλεῖσθεῖσαι ἑλληνικαὶ χῶραι, ἔσχε τοὺς αὐτόχθονας αὐτῆς κατοίκους καὶ τοὺς ἐπήλυδας, εἰς δὲ τὴν ὁμίχλην τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος συγχέονται δυσδιακρίτως οἱ Ἐτεόκρητες καὶ οἱ Κύδωνες, οἱ Κούρητες, οἱ Τελχῖνες, οἱ Κορύβαντες, οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι καὶ τόσα ἄλλα περίεργα γένη. Ποικίλαι ἀποικίαι, ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἠπείρου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὁρμηθεῖσαι ηὔξησαν τὸν ἐπιχώριον τῆς Κρήτης πληθυσμόν, καὶ ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν διαφόρων ἑλληνοπελασγικῶν φύλων καὶ τῶν ἀσιατικῶν ἄρχεται ἀτελῶς διαμορφουμένη ἡ ἱστορία τῆς νήσου, ἐὰν οὕτω δύνανται ν' ἀποκληθῶσιν αἱ μετὰ μύθων καὶ μυστηρίων πρῶται γνώσεις καὶ εἰδήσεις χώρας τινός. Εἰς τὴν χιονοσκεπῆ τῆς Κρητικῆς Ἴδης κορυφὴν τάσσει ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία τὴν ἀνατροφὴν τοῦ Διός. Ἐκεῖ ἔζησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κρόνος καὶ ἡ μήτηρ του Ῥέα, ἐκεῖ ἐβίωσαν οἱ Κούρητες, οἱ Τιτᾶνες καὶ αἱ Τιτανίδες, ἐκεῖ οἱ Κορύβαντες ἠλλάλαζον συγκρούοντες λέβητας χαλκοῦς καὶ δόρατα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ὅπως καλύψωσι τοῦ βρέφους τὰς φωνάς, καὶ σώσωσι τὸ νεογνὸν ἀπὸ τοῦ πατρός του Κρόνου τὴν ἀδηφάγον μανίαν, ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐσημειώθησαν καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, περίεργον γένος ἱστάμενον μεταξὺ γιγάντων καὶ κοινῶν βροτῶν, ἱερεῖς καὶ μῦσται ἀγνώστων μυστηρίων ἐπιμελῶς ἀποκρυπτομένων ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀμαθοῦς πλήθους. Πρῶτοι οὗτοι ἐξορύσσουσι καὶ κατεργάζονται τὸν σίδηρον καὶ τὸν χαλκόν, ὀξύνουσι τὸ ἔγχος, ἐφευρίσκουσι τέχνας πρωτογενεῖς, ἐπαρκοῦσι διὰ τῆς ἐπινοίας εἰς τὰς πρώτας τοῦ ἀγροίκου ἀνθρώπου χρείας, καὶ ῥίπτουσι τὰς βάσεις θρησκείας, θύραθεν εἰσαχθείσης, καὶ ἧς καθίστανται προνομιοῦχοι μυσταγωγοί.

Καὶ ὁ χρυσοῦς αἰών, τὸ θελκτικὸν τοῦτο πλάσμα ποιητικῆς φαντασίας, ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ἐτέθη καὶ ἐκεῖ ἐτελεύτησε. Εἰς λαβύρινθον σκολιώτερον τοῦ παρὰ τὴν Κνωσσὸν καὶ τὴν Γόρτυνα θὰ εἰσήρχετο ὁ πειρώμενος, ὑπὸ τὸ ἀμφίβολον φῶς τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων, νὰ διαλευκάνῃ τὰ τῶν πρώτων γηγενῶν ἢ ἐποίκων τῆς Κρήτης καὶ τὰ τῶν πρώτων ἡγεμόνων. Μεταξὺ τῆς ἀσαφείας καὶ τῶν ἀλληγοριῶν τῆς μυθολογίας, καὶ τοῦ πρώτου εὐκρινοῦς πως ση-

μείου, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ ἀξιόπιστος ἱστορία, παρὰ τὸ μεταίχμιον τοῦτο τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἀληθείας, ἐγείρεται ἐπιβάλλουσα μορφὴ δεσπόζουσα τῆς Κρήτης πάσης, καὶ κατακυριεύουσα τῆς ἱστορίας της. Εἶναι ὁ Μίνως, τῆς Κρήτης ὁ πρῶτος νομοθέτης καὶ βασιλεύς. Ἐὰν ὑπῆρξαν εἷς ἢ δύο, ἐὰν ὁ πρῶτος ἤκμασε τὴν ΙΕ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἐὰν ὁ δεύτερος ἐπεφάνη τρεῖς αἰῶνας βραδύτερον συνεχίζων τοῦ ὁμωνύμου προκατόχου του τὸ ἔνδοξον ἔργον τίς θὰ δυνηθῇ αὐθεντικῶς νὰ βεβαιώσῃ ; Ἐὰν ὅμως πλειόνων Μίνων ἡ ὕπαρξις δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ, ἡ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἐμφάνισις ἑξόχου νομοθέτου καὶ βασιλέως τοῦ Μίνω φέροντος τὸ ὄνομα εἶναι γεγονὸς ὑπ' αὐτῆς τῆς ἱστορίας πιστοποιούμενον. Καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ἐξόχου ἀνδρός, ἐν τῇ ἐκτυλίξει τῶν τυχῶν τῆς πατρίδος του εἶναι ὅ,τι καὶ ἡ μορφὴ τοῦ ὄρους τῆς Ἴδης ἐν τῇ γεωλογικῇ τῆς Κρήτης συστάσει. Τὴν κορυφὴν αὐτῆς οὐδεμία ἄλλη κορυφὴ δύναται νὰ σκιάσῃ, καὶ εἰς τοῦ Μίνω τὸ ὄνομα οὐδεμία δόξα δύναται νὰ ὑψωθῇ. Ὅπως δὲ ὁ ὑπερύψηλος κῶνος φαίνεται πόρρωθεν δεσπόζων τῆς νήσου, οὕτω καὶ ὁ Μίνως κυριαρχεῖ πράγματι καὶ ὑποτάσσει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας ὑπ' αὐτόν. Νοῦς ὑπέρτερος καὶ βαθὺς ἐπινοεῖ νομοθεσίαν, ὁπότε ἄγνωστον σχεδὸν ἦτο τοῦ νόμου τὸ στοιχεῖον καὶ ἡ ἀρχή. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀποβαίνει οὕτω εὔστοχον καὶ σοφόν, ὥστε οἱ αἰῶνες κηρύσσουσι τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ τὸ ἀπαράμιλλον καὶ προσφυές, ὁ Λυκοῦργος ἀντλεῖ ἐκεῖθεν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ νομοθεσίας τὰς πρώτας βάσεις, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐπιδαψιλεύουσιν ἐγκώμια εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦ κρητὸς ἔργον, καὶ ἐνῷ ἡ πεῖρα οὐδὲν νεώτερον τολμᾷ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ ἤδη θεμελιωθέν, ἡ μεταγενεστέρα σοφία ἔρχεται νὰ ἀνιλήσῃ εὐλαβῶς ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήματος ὅπερ ἔπηξεν ἡ ἰσχυρὰ τοῦ Μίνω διάνοια. Νομοθέτης, βασιλεύς, στρατηγὸς καὶ ναύαρχος κατορθοῖ νὰ συναγείρῃ περὶ αὐτὸν τῆς Κρήτης τοὺς πρώτους λαούς, ἐπιτελῶν τὸ θαῦμα τοῦ *Συγκρητισμοῦ*, καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μεταφέρον τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καθαίρει τὸ πέλαγος ἀπὸ τῶν πειρατῶν καὶ θνήσκει, πόρρω τῆς πατρίδος, ἐν μέσῳ δόξης ἀνυπερβλήτου, ὡς ἡμίθεος μᾶλλον ἢ ὡς ἄνθρωπος τιμηθείς.

Τοξότην καὶ ἡγεμόνα κραταιόν, ὀγδοήκοντα ἄγοντα νῆας, εὑρίσκομεν τὸν Κρῆτα Ἰδομενέα πρὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Τρωάδος. Τοῦ Ὁμήρου ἡ μεγαλοφυΐα ἀπαθανατίζει, μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ τοὺς Κρῆτας, ἐν τῇ καθολικῇ ὅμως ἐκτυλίξει τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, μετά τινος δυσκολίας κατορθοῦμεν, εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, νὰ ἀνεύρωμεν τὴν Κρήτην καὶ τοὺς Κρῆτας δρῶντας ὡς σύνολον. Εἴτε λόγῳ τῆς χωρογραφικῆς αὐτῆς διαιρέσεως, εἴτε λόγῳ τυφλῆς εἰς τὰ μαντεῖα πίστεως, εἴτε ἕνεκα ἀντιζηλιῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς, συνεχῶν ἐρίδων καὶ αἱματηρῶν πολέμων οὗς αἱ πολυάριθμοι καὶ ἰσχυραὶ πόλεις διεξῆγον πρὸς ἀλλήλας, ἡ νῆσος Κρήτη δὲν διεδραμάτισε τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπισχνεῖτο καὶ ἡ θέσις αὐτῆς καὶ τῶν κατοίκων της ἡ ἀνδρία. Τὸ Ἑλληνικὸν ἐλάττωμα τῆς δυσχερῶς ἀναγνωρίσεως, ἢ καὶ μὴ ἀναγνωρίσεως παντελῶς οὐδεμιᾶς προσωπικότητος καὶ οὐδεμιᾶς ὑπεροχῆς, ἐσημειώθη καὶ ἐν Κρήτῃ ἐπίσης ἰσχυρῶς ὅπως καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ Ἑλληνικῇ. Εἰς ἀλληλόμαχον πάλην, καὶ ἄφθονον χύσιν αἵματος ἀδελφικοῦ ἠνάλισκον οἱ Κρῆτες τὰς ἰδίας δυνάμεις. Αἱ πόλεις ὡπλίζοντο κατ' ἀλλήλων, ἡ ἐθνικὴ ἑνότης διεσπᾶτο, κατετέμνοντο αἱ δυνάμεις, καὶ ὅταν ἡ νίκη ἔστεφεν ἐπὶ τέλους μακρούς πολέμους καὶ μακρὰς πολιορκίας, ἀνεκηρύσσετο καὶ ἦτο νίκη ἄδοξος καὶ ἄγονος, διότι δὲν ὑπηρέτει ἰδέας, οὔτε τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ τὰς κινδυνευούσας τέχνας. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο οὐδεὶς θὰ εἶχε τὴν διάθεσιν ν' ἀμνηστεύσῃ, καὶ καθ' ἡσσονα λόγον νὰ ἐξυμνήσῃ. Ἂς ὁμολογηθῇ ὅμως, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς τῆς ἀρχαιότητος δὲν κατώρθωσε νὰ παρατάξῃ ἡνωμένας τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων, τοῦτο ὀφείλεται ἴσως εἰς ἰσχυρότατον αἴσθημα στενῆς ἐπαρχιακῆς ὑπερηφανείας, οὐδεμίαν στεργούσης συγχώνευσιν, ἐξ εὐγενοῦς ζηλοτυπίας καὶ ἀβασίμου φόβου ἀπορροφήσεως. Εἶναι καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἰδιαιτάτων γνωρισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι δύναται νὰ διαγνώσῃ ὁ ψυχολόγος παρατηρητής. Ἀναγκαζόμενοι νὰ ὑπακούωμεν, δυσφοροῦμεν καὶ δυσανασχετοῦμεν οἱ Ἕλληνες, ἡ δὲ πιθανότης ὅτι δυνάμεθα, ὡς ἄτομα, νὰ στερηθῶμεν τῆς αὐτενεργείας μας, πρόκειται βάσανος καὶ ἀντικείμενον ἐσωτερικῆς ἐξεγέρσεως δ' ἡμᾶς. Οὐχὶ ὅπως δικαιολογήσῃ τις τοὺς Κρῆτας, ἀλλ' ὅπως ἐξηγήσῃ, εἰ δυνατόν, τὸ φαινόμενον τῆς ἀπραξίας αὐτῶν ἐν παρῳχημέναις ἡμέραις εὐκλείας καὶ κινδύνων, δύναται νὰ προσφύγῃ εἰς παραπλησίους συλλογισμούς, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ παραδείγματα ἐσωτερικῶν διαιρέσεων, ἀνυποτάκτων φιλοτιμιῶν, ἀντιδράσεων ἐνίοτε, καὶ ἐρίδων ἀπορροφησασῶν δυνάμεις ἐπαρχιακὰς δυναμένας βεβαίως προσφορώτερον καὶ ἐθνικώτερον νὰ χρησιμοποιηθῶσι.

Ἐφίσταται ἡ στιγμὴ καθ' ἣν καὶ πόλεμοι ἐσωτερικοί, ἀλλὰ καὶ αὐτονομία ἐθνικὴ πρόκειται νὰ παύσωσι διὰ τὴν Κρήτην. Ἡ δεξιότης καὶ τὸ θάρρος τῶν Κρητῶν τοξοτῶν, μαχομένων εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης, ἐξοργίζουσι τὴν Σύγκλητον, καὶ ὁ ὕπατος Κόϊντος Μέτελλος, τὸ 69ον ἔτος π.Χ. διαταχθεὶς ἀποβιβάζεται εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κυδωνίας, ἐκεῖ που

ἔνθα σήμερον ἀπλοῦται τῶν Χανίων ἡ πόλις. Ἡ γεωγραφικὴ τῆς Κρήτης θέσις, καὶ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ἐκ τῆς κατοχῆς τῆς Κρήτης πηγάζοντα, ἔπεισαν μᾶλλον τὴν Σύγκλητον νὰ κινηθῇ κατὰ τῆς νήσου, ἢ δυσαρεσκείας ἀφορμαὶ εἰς προφάσεις ἐξεζητημένας ἀναγόμεναι. Ὁπωσδήποτε ὁ Μέτελλος ἀπέβη εἰς τὴν Κρήτην, ὁ Κρὴς στρατηγὸς Λασθένης, ἡττηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ, ἀπέδρα εἰς τὴν Κνωσσόν, καὶ ὁ Μέτελλος, κατασχὼν τὴν Κυδωνίαν ἐβάδισε πρὸς ἀνατολὰς ἁλίσκων καὶ ὑποτάσσων. Ἡ Κρητικὴ αὐτονομία ἐτάφη ὑπὸ τὸ πέλμα τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεώνων, καὶ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Μίνωος ἡ πατρὶς ἀπέβη ἐπαρχία Ῥωμαϊκή. Ἀμείβουσα τὰς νίκας τοῦ Μετέλλου ἡ Σύγκλητος ἀπονέμει αὐτῷ τὴν τιμητικὴν προσωνυμίαν τοῦ *Κρητικοῦ*. Καὶ οὕτω, ὑπὸ τὸ κτύπημα σφύρας ξενικῆς, ἐσφυρηλατήθη τότε τὸ πρῶτον καὶ συνεσφίγχθη περὶ τὰ σφυρὰ τοῦ Κρητὸς τῆς δουλείας ὁ κρίκος. Ἀπαίσιος σταθμός, ὅστις δὲν ἐπέπρωτο, ἐνῷ ἦτο ὁ πρῶτος, νὰ ἦναι τοὐλάχιστον καὶ ὁ ἔσχατος...

Ὁ διχασμὸς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, καὶ ἡ εἰς τὴν νέαν Ῥώμην μετάθεσις τῆς πρωτευούσης ἤγαγε τὴν Κρήτην εἰς τὴν μερίδα τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τῆς συμφορᾶς τῆς δουλείας ἀνέτειλε τότε φῶς παραμυθίας, διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀνατεῖλαν. Ὁ ἔξοχος καὶ ἀκάματος προσήλυτος, τὸν μαθητήν του Τῖτον ἔχων ἐπίκουρον, καταφθάνει εἰς Κρήτην, φωτίζει τὰς διανοίας, πείθει τὰς συνειδήσεις, καὶ θεμελιοῖ, ὑπὸ πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν Τῖτον, τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπισκοπὴν τῆς Κρήτης. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Βυζαντίου, ὁμογενὴς ἤδη, διεῖπεν οὕτω ἄχρι τοῦ ὀγδόου μ. Χ. αἰῶνος τὰς τύχας καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Κρήτης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ταύτην χυθέντες ἐπὶ τὴν Μεσόγειον οἱ Σαρακηνοὶ ἐγκαθίστανται εἰς τὴν νῆσον, καὶ παρὰ τὴν Κνωσσόν, τὴν ἕδραν τοῦ Μίνωος, ἣν ὕμνησεν ὁ Ὅμηρος, κτίζουσι, διὰ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὸν Χάνδακα, τὸ σημερινὸν Μεγάλο-κάστρο, ὅπερ ἀποκαλοῦσι *Χανδὰκ* λόγῳ τῆς εὐρυτάτης τάφρου ἣν ὤρυξαν περὶ τὴν νεόδμητον πόλιν. Καὶ ἀντεστησαν μὲν οἱ Βυζαντῖνοι στρατηγοὶ κατὰ τῆς ξένης ἐπιδρομῆς, μόνος ὅμως ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκᾶς, ὁ βραδύτερον καταστὰς αὐτοκράτωρ, ηὐτύχησε νὰ ἀπελάσῃ βίᾳ καὶ κακῶς ἔχοντας τοὺς Σαρακηνοὺς ἐκ τῆς νήσου. Ἡ Κρήτη ἐπανῆλθεν οὕτω καὶ πάλιν εἰς τὸν ὁμογενῆ κόλπον τοῦ Βυζαντίου. Ἀπηνὴς ἐντούτοις μοῖρα, μέχρι τῆς σήμερον ἄκαμπτος καὶ ἀνεξιλέωτος μένουσα, διώκει ἔκτοτε τὴν νῆσον. Μετὰ ταχύτητος ἀστραπιαίας ἀλλάσσουσιν οἱ δεσπόται καὶ αἱ δυσμενεῖς τύχαι αὐτῆς, ἡ δὲ Κρήτη πίπτει ἀλληλοδιαδόχως ἁλισκομένη ἢ ἀπεμπωλουμένη ἀντὶ χρυσίου εἰς τῶν Σταυροφόρων τὰς χεῖρας καὶ περὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα εἰς τὰς τῶν Ἐνετῶν. Τραγικὴ περίοδος παθημάτων ὀδυνηρῶν, καὶ δουλείας ἐξευτελιστικῆς ἄρχεται τότε διὰ τὴν Κρήτην. Πόθων καὶ ζηλοτυπίας ἀντικείμενον ἡ περιμάχητος νύμφη ἀποβαίνει τὸ ἱπποτικὸν ἐντευκτήριον τῆς εὐρωπαϊκῆς εὐγενείας, καὶ τὸ κρυσφύγετον ἐναλλὰξ παντοίων ἀλητῶν καὶ τυχοδιωκτῶν. Ἐρυθραίνονται αἱ θάλασσαι αὐτῆς ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν της, καὶ εἰς τὰς εὐφόρους κοιλάδας της θνήσκουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι ὅπως τὴν κατακτήσωσι. Ἀλλ' εἰς τὴν βίβλον τοῦ πεπρωμένου εἶχε δι' αἵματος γραφῆ νέα δεινοτάτη τῆς Κρήτης συμφορά. Οἱ Τοῦρκοι ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Ἐνετῶν, ἐπαρχία δὲ Τουρκική, μετὰ πάλην δεινὴν καὶ μυριόνεκρον, κατέστη ἡ ὑπερήφανος νῆσος περὶ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα. Ὁ τρομερὸς σπασμός, ὁ συγκλονήσας τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τὸ 1821 συνήρπασε καὶ τὴν Κρήτην. Παράπλευρος τῇ Ἑλλάδι ἐπολέμησεν, ἐπὶ ἑπτὰ μακροὺς ἐνιαυτούς, καὶ ἡ Κρήτη, ἐπείνασε, ἐσφάγη, ἐκάη καὶ ἠρημώθη... Τὸ πεπρωμένον ὅμως δὲν εἶχεν οὐδὲ τότε καμφθῆ. Ἐνῷ τῆς Ἑλλάδος ἐλάχιστον τμῆμα ἠλευθεροῦτο, εἰς ἄδικον δουλείαν κατεδικάζετο ἐκ νέου ἡ Κρήτη, οἱ τοὺς δεσπότας αὐτῆς πολιορκοῦσα τότε ἐντὸς τῶν φρουρίων. Βραδύτερον ἀντὶ γέρατος παρασχεθείσης συνδρομῆς ἡ νῆσος Κρήτη ἐξεχωρήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀνελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ἐπαναστάτησε κατὰ τὸ 1848, συνεταράχθη κατὰ τὸ 1858, ἐξηγέρθη πάνοπλος κατὰ τὸ 1866, ἐπολέμησεν ἀδιαλείπτως ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη, εἶδε τὰ τέκνα αὐτῆς ζητοῦντα τὸν ἄρτον τῆς φιλοξενίας, εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία σφαζόμενα ἀνάνδρως, θνήσκοντας τοὺς πολεμιστάς της ἐν ἀκραδάντῳ πίστει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πεποιθήσει εἰς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κρήτης, καὶ ἐφώτισε τὸ σπαραξικάρδιον δρᾶμα τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τῆς θυσίας καὶ τοῦ ἐξόχου μαρτυρίου τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου...

Τί πλειότερον νὰ εἴπῃ τις προκειμένου νὰ τερματίσῃ τὴν ταχυτάτην καὶ κεφαλαιώδη ταύτην σύνοψιν τῶν τυχῶν καὶ περιπετειῶν τῆς μαρτυρικῆς νήσου ; Ἐν μέσῳ πυρὸς καὶ καπνοῦ, μὲ καταξεσχισμένον τὸ σῶμα ἐκ τῶν πληγῶν, μὲ κρίκους ἁλύσεων, ῥινισθεισῶν ἤδη διὰ νέων θυσιῶν, βαδίζουσα ἐπὶ σκελετῶν καὶ κρανίων, καὶ φωτιζομένη ὑπὸ λάμψεως ἀπαισίας δηώσεων καὶ ὁλοκαυτώσεων φαίνεται βραδέως ἀνακύπτουσα ἀπὸ τοῦ πενθίμου τούτου ἀδύτου, ἡ ποιητικὴ προσωποποίησις τῆς εὐγενοῦς Κρήτης. Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐγείρουσα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν πέριξ σκηνὴν καὶ τοὺς σκελετοὺς δακτυλοδεικτοῦσα: «Ἰδοὺ ἡ ἱστορία μου», λέγει...

Τῆς παρθένου οἱ ὀφθαλμοὶ στρέφονται εἶτα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐνῷ ἡ καθημαγμένη αὐτῆς δεξιὰ δακτυλοδεικτεῖ τὰς Ἀθήνας, τὰ χείλη της ψιθυρίζουσιν ἀσθενῶς. Θέλει βεβαίως νὰ εἴπῃ : ἐκεῖ εἶναι ἡ ἐλπίς μου....

(Ἕπεται συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΥΠΟ Ε. LABICHE ΚΑΙ DELACOUR.

(Μετάφρασις Ν. Γ. Π.)

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, *(στηρίζεται οἰκείως εἰς τὸν βραχίονα τοῦ Τιβουρκίου· ἀμφότεροι εἶναι εὔθυμοι).* Αὐτὸ μάλιστα, ἦτο ὡραῖον γεῦμα· στρείδια, ποδαράκια μὲ αὐγολέμονον... ἔκαμες τὸ χρέος σου μὲ τὸ παραπάνω.... φίλησέ με, μικρέ !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Εὐχαρίστως ! *(Κατ' ἰδίαν ἀφ' οὗ τὸν ἠσπάσθη)* Μοῦ φαίνεται πῶς ὁ μπαμπᾶς τὸ ἔρρηξε κομματάκι ἔξω.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Μοῦ προσέφερες τὸ γεῦμα... εἶναι ἡ σειρά μου τώρα· προσφέρω κ' ἐγὼ τὸν καφέ.

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, *(κατ' ἰδίαν).* Ὅ τι ἤπιαμε.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Θὰ σὲ προσεκάλουν νὰ συμφάγωμεν τὸ βράδυ... ἀλλὰ δὲν πεινῶ...

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Οὔτε ἐγώ· μόνον διψῶ.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Ἄ ! Τιβούρκιε... Ἴσως νομίζεις πῶς δὲν σὲ ἀγαπῶ.... διότι δὲν σοῦ στέλλω χρήματα.... ἀλλ' αὐτὸ τὸ κάμνω διὰ τὸ καλόν σου.... μὲ θλίβει πολὺ ὅμως,καὶ ἂν ἤκουα τί μοῦ λέγει ἡ καρδία μου....

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Ἄ, ἄκουέ την, μπαμπᾶ !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, *(τρυφερῶς).* Ὄχι, πρέπει νὰ τυραννηθῇς, νὰ στενοχωρηθῇς, νὰ καταλάβῃς τί θὰ εἰπῇ ἐργασία... Ἄκουσε νὰ σοῦ εἰπῶ... Κάνεις δὲν ἔγεινε μεγάλος καὶ ἐπίσημος ἂν δὲν ὑπέφερε, ἂν δὲν εἰργάσθη 'σὰν σκυλί, ὅτε ἦτο νέος...

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, *(διαμαρτυρόμενος)* Ὅμως...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Ἄκουε αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω ἐγώ! Ὅμως μὴ σέ μέλῃ ! ὅταν θὰ γείνῃς μεγάλος ἄνθρωπος.... ὅταν θὰ ἦσαι πλούσιος.... ὅ τι θελήσῃς θὰ σοῦ κάμνω ἐγώ !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Εἶσθε πολὺ ἀγαθός !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, *(τρυφερῶς).* Ἄ Τιβούρκιε ! ἴσως νομίζεις πῶς δὲν σὲ ἀγαπῶ.... ἀλλὰ σὺ εἶσαι τὸ πᾶν δι' ἐμέ... καὶ ἂν ἐργάζωμαι ἀκόμη... ἂν φθείρω τὴν ζωήν μου διὰ νὰ κατασκευάζω τσόχαις... ἂν ἔστησα ἄλλους δεκαπέντε ἐργαλειούς....

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Τὸ κάμνετε διὰ νὰ πολεμήσετε τοὺς Ἄγγλους.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Διὰ σέ.... καὶ διὰ νὰ σκάσω τοὺς Ἄγγλους. *(Παραφόρως).* Ἔλα φίλησέ με !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Εὐχαρίστως, μπαμπᾶ. *(Περιπτύσσονται ἀλλήλους· κατ' ἰδίαν).* Νομίζω πῶς ἡ στιγμὴ εἶναι κατάλληλος νὰ τοῦ ὁμολογήσω τὰς δώδεκα χιλιάδας δραχμάς. *(Μεγαλοφώνως).* Μπαμπᾶ,ὅσον καὶ ἂν συναισθάνομαι τὸ ἄτοπον...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, *(διακόπτων αὐτόν).* Εἶδα τὸ νοικοκυριό σου... εἶναι λαμπρόν... Ἀλλὰ τί νὰ σοῦ εἴπω... πολλοὺς κομμοὺς ἔχεις...

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Ἔχω τρεῖς μόνον....

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Εἶναι παραπολλοί !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Ἔ ! ἔτσι, τοὺς ηὗρα μιὰ φορὰ εἰς καλὴν τιμήν.... καὶ ἐπειδὴ ἦσαν πολὺ εὐθηνοί....

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. *(κυττάζων αὐτὸν καὶ μὴ προσέχων εἰς τοὺς λόγους του).* Ἄ ! τί νόστιμος ποῦ εἶναι ὁ Τιβούρκιός μου... τί ὡραῖος!... Στάσου ! δύο χρόνια τώρα δέν σου ἔδωσα τίποτε.... θέλω νὰ σου δώσω κἄτι τι....

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, *(ἔκθαμβος).* Εἰς ἐμέ ;

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Θὰ σοῦ δώσω τὴν διαμαντένια μου καρφίτσα. *(Ἀποσπᾷ αὐτὴν ἐκ τοῦ ὑποκαμίσου του).*

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Ὤ ! μπαμπᾶ !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, *(ἐμπορπῶν τὴν καρφίδα εἰς τὸν λαιμοδέτην τοῦ Τιβουρκίου).* Κύτταξε μὴ τὴν χάσῃς! ἀξίζει χιλίας διακοσίας δραχμάς... συλλογίσου πῶς τριάντα χρόνια τώρα τὴν φορῶ ἐγώ.... καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν ξεκαρφωθῇ.... ποτὲ δὲν θὰ παρηγορηθῶ.... *(Ἀποτόμως)* Ἔλα, δός μου την 'πίσω.

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. *(ὀπισθοχωρῶν)* Ἄ ! ὄχι !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Τότε μὴ κουνιέσαι ἔτσι ἀρκεῖ μία κίνησις διὰ νὰ πέσῃ.... *(Κατ' ἰδίαν)* Κακὰ ἔκαμα νὰ τῷ τὴν δώσω· εἶναι ἀκόμη πολὺ νέος....

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, *(κατ' ἰδίαν).* Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. *(Μεγαλοφώνως).* Μπαμπᾶ... καλέ μου μπαμπᾶ...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Ὤ ! μ'ἔπιασε τὸ κεφάλι μου !..

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Δὲν εἶναι τίποτε.... θὰ περάσῃ· ἤθελα νὰ σας ὁμιλήσω δι' αὐτὸν τὸν δυστυχῆ νέον.... τὸν πελάτην μου.... ὁ ὁποῖος ἔκαμε δώδεκα χιλιάδων δραχμῶν χρέη...

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Εἶναι ἕνας ἐλεεινός !.... καὶ ἂν ἤμην ἐγὼ πατέρας του.... θὰ τὸν ἔστελλα.... εἰς τὴν Ἀφρικήν !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. *(κατ' ἰδίαν).* Μπούμ !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Θεέ μου ! πῶς μὲ πονεῖ τὸ κεφάλι μου ! θὰ ὑπάγω νὰ ἐξαπλωθῶ λίγο.

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ.. Ἀλλά, μπαμπᾶ....

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Θὰ ἀνταμωθῶμεν εἰς τὰς ἕξ εἰς τὸ καφενεῖον Λεβλέν !

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Δὲν ὑπάρχει πλέον αὐτὸ τὸ καφενεῖον !

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. Τότε ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν του .... Χαῖρε... πρόσεχε τὴν καρφίτσα σου... *(Κατ' ἰδίαν).* Ἔκαμα κακὰ νὰ τῷ τὴν δώσω .... θὰ τοῦ τὴν πάρω 'πίσω.... Εἰς τὰς ἕξ εἰς τὸ καφενεῖον Λεβλέν. *(εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν του).*

ΣΚΗΝΗ ΕΝΑΤΗ

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ, εἶτα ΙΩΣΗΦ.

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. *(μόνος).* Δὲν ηὗρα τρόπον ! ἠθέλησα νὰ τοῦ κάμω λόγον εἰς τὸ τραπέζι, ἀλλὰ δὲν μοῦ ἐφάνη ἀρκετά... ὥριμος. Ἀφ' ἑτέρου πάλιν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον μία ἀπόφασις ἐκτελεστὴ διὰ προσωπικῆς κρατήσεως, ἡ ὁποία τρέχει καὶ μὲ γυρεύει.... ἂν ἠδυνάμην.... *(Διακοπτόμενος).* Διψῶ ! *(Βλέπων τὴν σακχαροθήκην καὶ τὴν φιάλην τοῦ οἰνοπνεύματος).* Ἀ ! νά ! θὰ κάμω ἕνα γρώγ. *(Πλησιάζει εἰς τὴν ἀγγοθήκην καὶ κάμνει ἓν γρώγ).* Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ! μοῦ ἔρχεται μία ἰδέα... ριζοσπαστική !.... θὰ γράψω πρὸς τὸν κλητῆρα.... — Ἰωσήφ !

ΙΩΣΗΦ, *(ἐρχόμενος).* Ὁρίστε.

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. Δός μου καλαμάρι...καὶ πέννα.

ΙΩΣΗΦ, *(δεικνύων τὴν τράπεζαν).* Ἐκεῖ εἶναι ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ γράψετε. *(Κατ' ἰδίαν βλέπων αὐτὸν ἀναταράσσοντα τὸ γρώγ.)* Φέρεται ὡς νὰ ἦτον σπίτι του. *(Ἐξέρχεται δεξιά).*

ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ. *(μόνος, γράφων).* «Κύριε, αἱ ἀποφάσεις τῆς δικαιοσύνης πρέπει νὰ ἐκτελῶνται ἀνεμποδίστως... Ὁ πατήρ μου εὑρίσκεται ἐν Παρισίοις, συλλάβετέ με ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας του.... θὰ περιπατῶμεν ἀπόψε εἰς τὰς ἕξ ἔμπροσθεν τοῦ ἄλλοτε καφενείου Λεβλέν.» Ἔτσι *(Πίνει τὸ γρώγ).* Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μπαμπᾶς θὰ τὰ μάθῃ ὅλα.... δὲν θὰ εἴπω ἐγὼ τίποτε, καὶ θὰ πληρώσῃ! *(Συλλογίζεται).* Θὰ πληρώσῃ ! ἂν ὅμως μὲ ἀφίσῃ εἰς τὴν φυλακὴν μερικοὺς μῆνας... θὰ μοῦ χρειασθῶσιν ὀλίγα χρήματα διὰ τὰ μικρά μου ἔξοδα... *(ἐξάγων χρήματα ἐκ τοῦ θυλακίου του).* Ἑνδεκα δραχμαί ! Ἄ ! τί ἀνόητος εἶμαι ! ὁ θεῖος Βλαδινέ ! θὰ δανεισθῶ ἀπὸ αὐτὸν κάμμιὰ εἰκοσαριὰ εἰκοσάδραχμα.... Ἄς 'πᾶμε πρῶτα νὰ στείλωμεν τὴν ἐπιστολήν. *(Ἐξέρχεται δεξιὰ πρὸς τὸ βάθος).*

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, εἶτα ΒΛΑΔΙΝΕ.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, *(ἐξερχομένη τοῦ δωματίου της).* Ἐλησμόνησα τὸ περιχείριόν μου εἰς τὸ λουτρόν.

ΒΛΑΔΙΝΕ, *(ἐπιφαίνεται εἰς τὸ βάθος· εἶναι κάτωχρος καὶ σφόδρα τεταραγμένος κρατεῖ ἓν περιχείριον).* Τέλος πάντων ! ἤλθετε, κυρία.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, *(παρατηροῦσα αὐτόν).* Ὦ θεέ μου! τί ἔχετε, φίλε μου ;

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἔρχομαι ἀπὸ τὸ κατάστημα τῶν λουτρῶν, κυρία... καὶ μοῦ εἶπον πῶς ἐφύγετε ἀπὸ ἐκεῖ πρὸ δύο ὡρῶν.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, *(ἔκπληκτος).* Βέβαια.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τί ἐκάμετε αὐτὰς τὰς δύο ὥρας ;

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Μὰ ἐγύρισα...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ποῦ ;

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἐδῶ !

ΒΛΑΔΙΝΕ. Δέν σας εἶδα !

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἤμην εἰς τὸ δωμάτιόν μου.... νά, ἐστρίφωνα τοὺς λαιμοδέτας σου.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄς τα καὶ τὰ ξεύρω !

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Πῶς εἴπετε ;

ΒΛΑΔΙΝΕ. Πάρε τὸ περιχείριόν σου... τὸ πειστήριον...

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Τί ; *(Ἀποθέτει τὸ περιχείριον ἀριστερὰ ἐπὶ τοῦ καθίσματος, ὅπου καὶ τὰ ὑποδήματα).*

ΒΛΑΔΙΝΕ. Τώρα ἐννοῶ κάλλιστα· αὐταὶ αἱ συχναὶ καὶ παρατεταμέναι ἀπουσίαι ἀπὸ τὸ σπίτι... αὐτὰ τὰ λουτρά, τὰ ὁποῖα διαρκοῦν ἕνα αἰῶνα...

ΕΡΡΙΕΤΑ, Τί ἐννοεῖτε ;

ΒΛΑΔΙΝΒ. Κυρία, κἄτι ὑποκρύπτετε... εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποκρύπτετε κἀμμίαν ἐργολαβίαν...

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἄ ! νὰ σοῦ εἰπῶ ! ἐτρελλάθης;

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ἄς τὸ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα ! Εἶσθε νέα ; ναί... εἶσθε ὡραία ; ναί... εἶσθε φιλάρεσκος ; ναί.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, Ὄχι !

ΒΛΑΔΙΝΕ. Ὅλαι αἱ γυναῖκες εἶναι φιλάρεσκοι !.., καὶ θέλετε νὰ μὲ κάμετε νὰ πιστεύσω, ὅτι ἓξ ἔτη, ποῦ εἴμεθα νυμφευμένοι, δὲν σᾶς ἔκαμε κἀνεὶς κόρτε;... Ἔλα δά ! ἐντροπή !

ΕΡΡΙΕΤΤΑ Καὶ ὅμως εἶνε ἀληθές.

ΒΛΑΔΙΝΕ. Μοῦ τὸ βεβαιώνετε λόγῳ τιμῆς ;

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, *(θορυβουμένη).* Μά...

ΒΛΑΔΙΝΕ. Διστάζετε... αὐτὸ εἶναι ὁμολογία... Τὰς ἐπιστολάς του, κυρία, ἀπαιτῶ τὰς ἐπιστολάς του !

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Τὰς ἐπιστολάς του ! ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ νὰ πιστεύσετε ὅτι δὲν μοῦ ἔγραψε ποτέ!...

ΒΛΑΔΙΝΕ. *(παραφόρως).* Δὲν σᾶς ἔγραψε ! ποῖος ;.... ὑπάρχει λοιπὸν κἄποιος ;....

Ερριετα, *(κατ' ἰδίαν)*. Τί εἶπα!

Βλαδινε. Τὸ ὄνομά του, κυρία... τὸ ὄνομα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου!

Ερριετα. Θέλετε νὰ τὸ μάθετε;

Βλαδινε. Βέβαια!

Ερριετα.. Λοιπόν, εἶναι ὁ Τιβούρκιος ὁ ἀνεψιός σας!

ΣΚΗΝΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Οἱ αὐτοί, ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ.

Βλαδινε. Ἔ! ὁ Τιβούρκιος!

Τιβουρκιος, *(Εἰσερχόμενος δεξιόθεν)*. Ὁρίστε!

Ερριετα. Ἄ! *(φεύγει ἐν σπουδῇ εἰς τὸ δωμάτιόν της)*.

Βλαδινε, *(κατ' ἰδίαν)*. Αὐτός!

Τιβουρκιος. Καλημέρα, θεῖέ μου. *(Κατ' ἰδίαν)*. Εἶναι εἰς καλὴν διάθεσιν.... θὰ τοῦ τὰ σφυρίξω τὰ εἴκοσι εἰκοσάδραχμά μου μιᾷ χαρᾷ!... *(Μεγαλοφώνως)*. Θεῖέ μου, ἔχω κἄτι τι ἐμπιστευτικὸν νὰ σᾶς ἀνακοινώσω.

Βλαδινε. Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον.

Τιβουρκιος, Ἄ!

Βλαδινε, *(μειλιχίως)*. Λοιπόν, φίλε μου, κάμνομεν κόρτε τῆς θείας μας;

Τιβουρκιος, *(ἀποσβολωμένος)*. Ἔ! πῶς! ποῖος σᾶς τὸ εἶπε;

Βλαδινε. Ἡ ἰδία.

Τιβουρκιος. Ἄ! *(Κατ' ἰδίαν)*. Δὲν εἶναι διόλου χαριεστάτη, ἡ θεία μου!

Βλαδινε. Ταλαίπωρε! Εἶσαι λοιπὸν παντελῶς ἐστερημένος οἰκογενειακοῦ φίλτρου; Πῶς μία ἰδέα τόσον.... ἀπαισία ἐχώρεσε εἰς τὸν νοῦν σου;

Τιβουρκιος. Εἰξεύρετε, θεῖέ μου,.... ἠρχόμην καθ' ἡμέραν ἐδῶ.... καὶ τότε... ἀφ' οὗ σᾶς ἔβλεπα καὶ τοὺς δύο... μίαν νέαν γυναῖκα.... καὶ γέροντα σύζυγον....

Βλαδινε. Ἔ!....

Τιβουρκιος. Ὤ! ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ μὲ ἀκούσῃ....

Βλαδινε. Τὸ πιστεύω... ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἂν ἦτο, δὲν θὰ μοῦ τὸ ἔλεγες.... Μοῦ τὸ βεβαιώνεις λόγῳ τιμῆς;

Τιβουρκιος. Λόγῳ τιμῆς!

Βλαδινε. Εὐχαριστῶ. *(Κατ' ἰδίαν)*. Καὶ αὐτὸ ὅμως δὲν μὲ ἡσυχάζει διόλου.

Τιβουρκιος. Μίαν ἡμέραν μάλιστα, εἰς τὴν σκάλαν, μὲ ἐρράπισε.... καὶ εἰς τὰς δύο παρειάς...

Βλαδινε, *(εὐχαριστημένος)*. Ἄ! αὐτὸ εἶναι καλόν.... *(κατ' ἰδίαν)* ἂν ἦναι ἀληθές.... *(Μετὰ σκέψιν)*. Ἀλλὰ τί τῆς εἶπες διὰ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον; καὶ εἰς τὴν σκάλαν μάλιστα...

Τιβουρκιος. Ὤ! ὄχι κἀνὲν σπουδαῖον πρᾶγμα.

Βλαδινε. Ἀλλὰ τί ἐπὶ τέλους;

Τιβουρκιος. Εἰξεύρετε... κἀμμιὰ φορὰ ἀστεΐζεται κἀνείς... *(Ζωηρῶς)*. Ἀλλὰ δὲν ἤργησα νὰ ἀναγνωρίσω τὸ σφάλμα μου... τὸ ἔγκλημά μου... ἔπταισα... ναί, θεῖέ μου, ἐντρέπομαι, καὶ περιφρονῶ τὸν ἑαυτόν μου.

Βλαδινε. Καλά... νὰ ἐξακολουθῇς τὸ ἴδιον νὰ κάμνῃς.

Τιβουρκιος. *(Κατ' ἰδίαν)*. Ἐμαλάχθη .... *(Μεγαλοφώνως)*. Τότε διὰ νὰ λησμονήσω... διὰ νὰ ἀποσκορακίσω τὸ ὀλέθριον πάθος τὸ ἔρρηξα ἔξω.

Βλαδινε. Καλά.

Τιβουρκιος. Ἔζων ἀσώτως...

Βλαδινε. Κάλλιστα!

Τιβουρκιος. Ἠγάπησα μίαν ἄλλην γυναῖκα....

Βλαδινε. Ἐξαίρετα!.... νὰ ἐξακολουθήσῃς τὸ ἴδιον.

Τιβουρκιος, *(προσποιούμενος συγκίνησιν)*. Μίαν πτωχὴν νέαν.... ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων....

Βλαδινε. Μοῦ εἶναι ἀδιάφορον!

Τιβουρκιος. Τὴν ὁποίαν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ συντρέχω... μὲ τὴν ἐργασίαν μου.... μὲ τὸν ἱδρῶτά μου... ἐργαζόμενος καὶ τὴν νύκτα..

Βλαδινε, *(θλίβων τὴν χεῖρά του)*. Δός μου τὴν χεῖρά σου, ἐκτιμῶ τὰ αἰσθήματά σου!

Τιβουρκιος. Εἶναι ἐργάτις, καὶ ἔχει πατέρα τυφλόν...

Βλαδινε, *(δυσπίστως)*. Ἄ!

Τιβουρκιος. Καὶ μητέρα...

Βλαδινε. Παράλυτον;

Τιβουρκιος. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο χέρια!

Βλαδινε. Ναί...

Τιβουρκιος. Ὡς ἦτο ἐπόμενον μὲ τὰς θυσίας αὐτὰς ἐξήντλησα τὴν μικράν μου περιουσίαν.. καὶ ἠρχόμην νὰ σᾶς ζητήσω... ἂν ἐγκρίνετε... νὰ μοῦ δανείσετε εἴκοσι... ἢ καὶ εἰκοσιπέντε εἰκοσάδραχμα... διότι γνωρίζω τὴν γενναίαν καρδίαν σας...

Βλαδινε, *(κυττάζων περὶ αὐτόν.)* Σούτ! *(Ὁ Τιβούρκιος τείνει περιχαρὴς τὴν χεῖρα.)* Ὄχι, εἶναι περιττόν! *(Ἐμπιστευτικῶς)*. Φίλε μου... ἄς τα καὶ τὰ ξέρω... Σὲ φιλῶ.

Τιβουρκιος. Οἱ λόγοι τοῦ μπαμπᾶ... Πῶς;... ἀρνεῖσθε;

Βλαδινε. Προθυμότατα!

Τιβουρκιος. Ἄ! δὲν εἴσθε πλέον ὁ θεῖός μου ὁ Βλαδινέ... ἐκολλήσατε ἀπὸ τὸν πατέρα μου... Χαίρετε!

Βλαδινε. Ποῦ ὑπάγεις;

Τιβουρκιος. Εἰς τὸ καφενεῖον Λεβλέν! Ὁ κύβος ἐρρίφθη. *(Ἐξέρχεται ἐκ τοῦ βάθους)*.

ΣΚΗΝΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ΒΛΑΔΙΝΕ, ΕΡΡΙΕΤΤΑ.

Βλαδινε. Ἂν δὲν ἦτον ἡ παράλυτος μήτηρ.. θὰ τὴν ἐπάθαινα ὅπως ἄλλοτε!

Ερριετα, *(Εἰσερχομένη)*. Λοιπόν.... φίλε μου, εἶδες τὸν Τιβούρκιον;

Βλαδινε. Ναί, πρὸ ὀλίγου συνωμίλησα μαζί του... φαίνεται ὅτι εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔδωκες....

Ερριετα. Τί;

Βλαδινε, *(κατ' ἰδίαν)*. Γιὰ νὰ ἰδῶμεν ἂν ἦναι ἀλήθεια... *(Μεγαλοφώνως)* ἓν δεῖγμα τῆς ἀγάπης σου.

Ερριετα. Πῶς! Ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τοιοῦτό τι;.... Ἐγὼ ἐξ ἐναντίας τὸν ἐρράπισα.

Βλαδινε. Ὤ! εὐχαριστῶ!... Τὸ εἴξευρα...

Ερριετα. Τότε λοιπόν;

Βλαδινε. Ἀλλ' ἐπεθύμουν πολὺ νὰ τὸ ἀκούσω ἄλλην μίαν φοράν... *(Μετὰ σκέψιν)*. Μὰ τί λοιπὸν σοῦ εἶπε;... διότι ἐπὶ τέλους δὲν ῥαπίζουν ἔτσι γιὰ τὸ τίποτε τοὺς ἀνθρώπους.

Ερριετα. Τί μοῦ εἶπε... Ξέχασέ το πλέον αὐτό, ζηλιάρη... Σοῦ ἀρκεῖ ποῦ ἔμαθες πῶς ἔχεις γυναῖκα πιστὴν εἰς τὰ καθήκοντά της... εἰς τὴν ἀγάπην της πρὸς σέ...

Βλαδινε. Λοιπόν; δὲν θέλεις νὰ μοῦ τὸ εἴπῃς; θὰ μοῦ τὸ εἴπῃς αὔριον.

Ερριετα. Καλά... ἄλλην φοράν... *(Ἀνάπτει ἓν κηρίον ἐπὶ τῆς ἀγγοθήκης.)*

Βλαδινε, *(κατ' ἰδίαν)*. Περίεργον πρᾶγμα νὰ μὴ μοῦ τὸ λέγῃ!...

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, ΒΛΑΔΙΝΕ, ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ.

Φραγκισκος, *(εἰσέρχεται ἀπελπις)* Ὁ μοσχομάγκας! ὁ ἐλεεινός! ὁ κακοῦργος!

Βλαδινε. Ποῖος;

Φραγκισκος. Ὁ Τιβούρκιος! μοῦ τὸν συνέλαβαν... ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου... διὰ νὰ τὸν 'πᾶνε 'ς τὴν φυλακήν... διὰ χρέη!

Βλαδινε. Πῶς! εἶχε χρέη;

Φραγκισκος. Δώδεκα χιλιάδας.... δώδεκα χιλιάδας δραχμάς!

Βλαδινε. Μπᾶ! ὥστε ὅσα ἐξώδευσες δι' αὐτὸν γίνονται τώρα εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες... ἴσα ἴσα ὅσα ἔχω ἐξοδεύσῃ καὶ ἐγὼ διὰ τὸν ἰδικόν μου... Ἀλλὰ καθὼς βλέπω ἡ μερὶς τοῦ Τιβουρκίου 'πῆρε δρόμο... ἐχόνδρηνε...

Φραγκισκος. Μοῦ εἶναι ἀδιάφορον! δὲν θὰ πληρώσω! θὰ μείνῃ εἰς τὴν φυλακήν!... ὅλην του τὴν ζωήν!

Βλαδινε. Ὡς αὔριον τὸ πρωΐ.

Φραγκισκος, *(παραφόρως)*. Ὤ! ἤθελα νὰ τὸν ἔχω ἐμπρός μου... κοντὰ 'ς τὸ χέρι μου... *(Ἀποτόμως)*. Πηγαίνω νὰ τὸν εὕρω. *(Προχωρεῖ ὅπως ἐξέλθῃ)*.

Βλαδινε. Πρὸς τί;

Ερριετα, *(κατ' ἰδίαν, ἐξερχομένη ἀριστερά)*. Ὁ ταλαίπωρος νέος!

Βλαδινε. Δὲν θὰ σοῦ τὸν δώσουν ἀπόψε... ἡ φυλακὴ εἶναι κλειστή...

Φραγκισκος. Εἶσαι βέβαιος;... Τότε δός μου ἓν ποτήρι νερόν. *(Κάθηται δεξιά)*.

Βλαδινε. Ἀμέσως. *(Πλησιάζει εἰς τὴν ἀγγοθήκην.)*

Φραγκισκος. Ἀφ' οὗ δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸν ἴδω... θὰ τοῦ γράψω... ὅλην τὴν νύκτα θὰ γράφω... διὰ νὰ ἀλαφρώσω ὀλίγον!

Βλαδινε, *(παρατηρῶν τὴν σακχαροθήκην)*. Παράδοξον!

Φραγκισκος. Τί;

Βλαδινε. Πέντε κομμάτια! λείπουν τρία!

Φραγκισκος, Φυσικά!

Βλαδινε, *(λαμβάνει ζωηρῶς τὴν φιάλην τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ παρατηρεῖ)*. Λιγόστεψε!... *(Ἐκβάλλει τὸ μαρδήλιόν του καὶ μετρεῖ.)* Ἴσα ἴσα! ἔπιαν τὸν κόμβον!

Φραγκισκος. Λοιπὸν ἐπείσθης τώρα; Αὐτὸ ἂς σὲ διδάξῃ ὅτι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πρέπει νὰ νοίγῃς τὰ μάτια καὶ νὰ κλείῃς τοῖς κλειδωνιαῖς!.. καλὴν νύκτα! δὲν διψῶ πλέον. *(Εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν του)*. Ὤ τὸν ἀλιτήριον!

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΒΛΑΔΙΝΕ, μόνος.

Δὲν εἶναι δυνατόν!... θὰ ἔκαμα λάθος!.. *(Μετρεῖ καὶ πάλιν τὰ τεμάχια τῆς σακχάρεως.)* Δύο... τέσσαρα... πέντε... Ἄ Ἰωσήφ!... καὶ ὅμως οὐδέποτε ἠρνήθην νὰ τῷ δώσω ζάχαρην!.. Νομίζω πῶς ὁ Φραγκίσκος ἔχει δίκαιον... Εἶμαι ἀπὸ τὸ μέρος ἐκείνων, τοὺς ὁποίους γελοῦν. Ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος... καὶ πρῶτα πρῶτα ἂς σφαλίσωμεν ταῖς κλειδωνιαῖς. *(Ὑπάγει εἰς τὸ ἐρμάριον, τὸ κλείει διὰ διπλῆς στροφῆς τῆς κλειδός, καὶ θέτει τὴν κλεῖδα εἰς τὸ θυλάκιόν του)*. Φαίνεται ὅτι ὁ κόσμος εἶναι γεμάτος ἀπὸ κατεργαρέους! ἀπὸ ξενοδόχους, ὑποδηματοποιούς, ἀνεψιούς, ὑπηρέτας... *(Λαμβάνει τὴν σακχαροθήκην, τὴν φιάλην καὶ τὸ ἀνημμένον κηρίον.)* Καὶ φίλους!... Ἐκεῖνος ὁ Ὠβερτῖνος... Γουστάβε!... τί ἄσχημον ὄνομα!... *(Λαμβάνει τὸ περιχείριον, εἶτα τὰ ὑποδήματα καὶ τὰ ὑποδημάτια.)* Δὲν τὸν ἔφθασε ποῦ μ' ἐκατάφερε νὰ τὸν δανείσω πενῆντα χιλιάδας δραχμάς, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ 'μπλέξῃ καὶ

τὸν υἱόν μου εἰς γάμον... Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ!... θὰ τὸν προσέχω... Τώρα δὲν μὲ γελᾷ πλέον κάνείς... *(Προχωρεῖ πρὸς τὸ δωμάτιόν του).* Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πῶς ἤμην εὐτυχέστερος χθές.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΜΕΧΡΙ ΒΩΛΟΥ

(Ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις.)

Δ'.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὸ βλέμμα μου βεβαρυμένον ἐκ τῆς εἰκόνος τῆς νεκρώσεως τοῦ *Κάστρου* δροσίζεται μεθ' ἡδονῆς ἀρρήτου εἰς τὰ κυανᾶ τοῦ Παγασητικοῦ νερά.

Εἰς ἑκάστην τῆς ἕλικος κίνησιν ἀπομακρύνεται ὁ Βῶλος.

Ἡ Γκορίτσα προβάλλει τὰ πέτρινα σπλάγχνα της, διεσπαραγμένα ὡς ὑπὸ σιδηρῶν ὀνύχων μυθολογικῶν τινων ὀρνέων. Οἱ ὑπερήφανοι ἐκεῖνοι βράχοι, οἱ ἰδόντες τόσους αἰῶνας καὶ τόσους στόλους πρὸ αὐτῶν παρερχομένους, σύρονται νῦν τεθρυμματισμένοι ὅπως κτίσωσι τοῖχον παντοπωλείου τινος ἢ ἀποθήκης!...

Πέραν ἐκτείνεται ἡ γραφικὴ πεδιὰς τῆς Ἀγριᾶς, δασὺς ἐλαιών, παρὰ τὴν παραλίαν ὑπὸ ἐξοχικῶν οἰκίσκων κροσσούμενος, καὶ ἡ θαυμασία πεδιὰς τῆς Λεχωνιᾶς, μαγευτικὸς παράδεισος χλοερότητος καὶ δρόσου καὶ σκιάς, ἡ λασιωτάτη ῥίζα τοῦ Πηλίου κατὰ τὸν Δικαίαρχον.

Τὸ Πήλιον διαπτύσσεται μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς χωρίων του, ἀνερριχημένων εἰς κλιτύν τινα, ἢ κεκρημνισμένων εἰς χαράδραν, διὰ μέσου πλατάνων, αἰγείρων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων.

Εἰσπλέομεν τὸν ὅρμον τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ σταματῶμεν πρὸ τοῦ ἐπινείου του, ὅπου φαίνονται ἀποθῆκαί τινες καὶ παραπήγματα, καὶ παρέκει, παρὰ τὴν ὀφρὺν τῆς θαλάσσης, πελώριοι κατάμαυροι σωροὶ ἀνθράκων· ὁ Ἀλμυρὸς λευκάζει διὰ μέσου δένδρων. Ἐν αὐτῷ, ὅτ' ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο ἕδρα ὑποδιοικήσεως, εἶχε καθειρχθῆ ὁ διαβόητος Σπανός.

Νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἀλμυροῦ κεῖται ὁ Πλάτανος, πυρποληθεὶς τῷ 1854 ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀναλαβὼν εἶτα τὴν ἀκμήν του· ἀλλ' ἐπαναστὰς τῷ 1878 καὶ δηωθεὶς ὑπὸ τῶν μπασιμποζούκων καὶ γκέκηδων ἀναβιοῖ νῦν ἐκ τῶν ἐρειπίων του τὸ δεύτερον.

Ἐξ Ἀλμυροῦ φέρουσι πρὸς ἐπιβίβασιν βοῦς, σεσωρευμένους ἐντὸς φορτηγίδος. Οἱ ναῦται δένουσιν ἕκαστον ἐκ τῶν κεράτων, τὸ δ' ἀτμήλατον βαροῦλκον κατὰ μικρὸν τοὺς ἀνελκύει. Κατ' ἀρχὰς ὑψοῦσιν ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τοὺς προσθίους πόδας, τῶν ὀπισθίων συρομένων. Σφοδρὰ ἀνησυχία ζωγραφεῖται ἐντὸς τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν των· ἀλλ' ὅταν τὸ ἔδαφος φεύγῃ ὑπὸ τοὺς πόδας των καὶ μένωσι μετέωροι, τότε τρόμος ἀπερίγραπτος καταλαμβάνει αὐτούς· ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ των δύει, καὶ μόνος ὁ βολβὸς ἐκθρώσκει κιτρινωπός, ἄγριος, αἱματόστικτος, ἐσχάτην ἐκφράζων ἀπόγνωσιν· οἱ ὀπίσθιοι πόδες εἶνε τεταμένοι ἐν ἀκαμψίᾳ νεκρικῇ, οἱ δ' ἐμπρόσθιοι κεκαμμένοι μετ' ἀπέλπιδος ἐγκαταλείψεως. Τινὲς τῶν βοῶν σφαδάζουσι, ταλαντώμενοι ἐν τῷ κενῷ, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι παραλύονται, πίπτουσι λιπόθυμοι εἰς τὸ βάθος τοῦ κύτους καὶ οἱ ναῦται πλήττουσι διὰ χονδρῶν σχοινίων, λακτίζουσιν, αἰκίζουσι καὶ ὠθοῦσιν ὅπως μετακινήσωσιν αὐτοὺς τῆς θέσεώς των.

Ὑποστρέφομεν ὀπίσω ὅπως ἐξέλθωμεν τοῦ ὅρμου τοῦ Ἀλμυροῦ καὶ κάμπτομεν τὸ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν ἀκρότατον τῆς Φθιώτιδος σημεῖον. Αἱ ἀκταὶ εἶνε ἀπότομοι καὶ ἄγριαι: πέτραι φαιαὶ καὶ διερρωγυῖαι, μέλαιναι πρὸς τὴν κυματόπληκτον βάσιν των.

Παραπλέομεν τὴν νέαν Μιτζέλαν, ἥτις μὲ τὰς ὡραίας οἰκοδομάς της, καὶ τὴν ἀρίστην αὐτῆς ῥυμοτομίαν ὁμοιάζει πρὸς εὐρωπαϊκὴν πολίχνην· παρακμάζει ἤδη ἡ κώμη ὡς νὰ τὴν τιμωρῇ ἡ θεία δίκη διὰ τὴν ἀχαριστίαν της, διότι ἀπορρίψασα τὸ ὄνομα Ἀμαλιάπολις, ὅπερ ἔφερεν εἰς μνήμην ἐκείνης ἥτις ἵδρυσεν αὐτήν, περιεβλήθη, μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος, τὸ εὔηχον Νέα Μιτζέλα. Ἤθελε καὶ αὐτή, βλέπετε, νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ ἀντιδυναστικὰ φρονήματά της!...

Γέρων συνεπιβάτης, εἰς ὃν ἡ θέα τῆς Ἀμαλιαπόλεως ἀνεκίνησε παλαιὰς ἀναμνήσεις, ἤρχισεν ὁμιλῶν περὶ τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ἦτο παιδίον ὀκτὼ ἐτῶν ὅτε ὁ Ὄθων ἀπέβη εἰς Ναύπλιον· τὸν εἶδεν ἀμύστακον νεανίαν μὲ τὴν κυανῆν βαυαρικὴν στολήν του· τὰ τηλεβόλα ἐβρόντων, τὰ στόματα ἐζητωκραύγαζον, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον. Οἱ Ἕλληνες ἐμέθυον ἐξ εὐτυχίας· εἶχον ἀποκτήσῃ βασιλέα!

— Δι' ἐμέ, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρων, ὁ Ὄθων μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἔμεινεν ὁ Ὄθων τῆς ἡμέρας ἐκείνης· ἐκείνη ἡ εἰκὼν εἶνε δι' ἐμὲ ἡ μόνη ἀλήθεια· τὰ ἄλλα εἶνε ψεύδη!... Μετὰ τὴν ἔξωσιν, ἐπῆγα εἰς τὸ χωρίον τῆς Βαυαρίας, τὸ ὁποῖον ἐξέλεξεν ὡς τόπον ἐξορίας του, καὶ τὸν εἶδα. Πῶς τὴν ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα! καὶ διατί νομίζετε εἶχεν ἐκλέξῃ τὸ χωρίον ἐκεῖνο; διότι εἶχε μίαν ἄποψιν ὁμοιάζουσαν μὲ τὸν ἐλαιῶνα βλεπόμενον ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, διότι εἶχέ τι

δυνάμενον νὰ τὸν ἀπατήσῃ ὅτι εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς Ἀθήνας. Ἄλλως τε μετὰ τὴν ἐξορίαν, ὁ βίος του ἦτο διαρκὴς αὐταπάτη· ὁ ἔκπτωτος βασιλεὺς εἶχε τὸν αὐλάρχην καὶ τοὺς αὐλικούς του, ἐδέχετο εἰς ἀκροάσεις, ἔζη μέσα εἰς τὸ ὄνειρον τοῦ παρελθόντος· δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὴν καρδίαν του ὁ καϋμένος ὁ Ὄθων ὅτι δὲν ἦτο πλέον βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος του!....

Τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γεωργίου ἔμαθεν ἐν Μονάχῳ, τὴν ἐτηλεγράφησε εἷς ἐξ Ἀθηνῶν ἐκ χαιρεκακίας, μισῶν αὐτόν· ἀπὸ ἄνανδρον δὲ ἐκδίκησιν δὲν τὸν προσηγόρευσε βασιλέα· καὶ ὁ Ὄθων ἦτο δυστυχὴς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὡς νὰ τῷ ἀφῄρεσαν δευτέραν φορὰν τὸ στέμμα του!....

Ἀ! πῶς τὴν ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα! ἑώρταζεν ὅλας τὰς ἐθνικὰς ἑορτάς μας. Ὅτε ἔπεσεν ἀσθενής, πάσχων ἀπὸ νοσταλγίαν, μαραινόμενος ὡς λουλοῦδι τὸ ὁποῖον ἐξερρίζωσαν ἀπὸ τὸ χῶμά του—διότι διὰ τὸν Ὄθωνα ἡ Βαυαρία εἶχε γείνῃ ξένη καὶ μόνη ἡ Ἑλλὰς ἦτο πατρίς του—καὶ ἀπέθνησκεν ἀπὸ ἔλλειψιν ἀέρος τῆς Ἑλλάδος, τῷ ἀνεγίνωσκον γερμανιστὶ εὐχάς τινας. Καὶ ὁ Ὄθων ἔκαμε νεῦμα νὰ παύσῃ ὁ ἱερεύς, καὶ νὰ φέρωσιν ἀμέσως Ἕλληνα ἱερέα· καὶ ἤκουσεν ἑλληνιστὶ τὰς τελευταίας εὐχάς, καὶ ἀπεκοιμήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον βαυκαλώμενος μὲ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐτάφη μὲ τὴν φουστανέλλαν, ὡς Ἕλλην τοῦ ἀγῶνος!...

Ὁ γέρων ἐξέβαλε τὸ μανδήλιόν του ὅπως ἀπομάξῃ τὴν ῥινά του· ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι ἀπέμαξε τοὺς ὀφθαλμούς του....

* * *

Καὶ πάλιν κατάξηροι βράχοι, βιαίως εἰσορμῶντες εἰς τὴν θάλασσαν· αἱ ῥάχεις τῆς Ὄθρυος ὑψοῦνται δασύδενδροι, τὸ δὲ βαθὺ χλοερὸν χρῶμά των διαστίζει αἴφνης τεφρὸς ἡλιόκαυστος λόφος, ἢ λωρίδες καπνοφυτειῶν γαιώδους χρώματος μὲ ἀραιά τινα ὀπωροφόρα δένδρα, παρεμφερῆ πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν σινδονῶν ὑπὸ τῶν χωρικῶν κεντώμενα.

Ἀριστερὰ ὑψοῦται τὸ Τρίκερι ὡς φωλεὰ ἀετοῦ ἐπὶ τῆς πετρώδους κορυφῆς τῆς Μαγνησιακῆς ἄκρας. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ οὐδὲν ἐκ τοιούτου ἐδάφους ἀναμένοντες ἔρριψαν τὸ βλέμμα των εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐζήτησαν ἀπ' αὐτῆς τὸν ἄρτον των. Ζῶσιν ἐκ σπογγαλιείας, ἔχουσι δὲ καὶ πλοιάριά τινα· ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ Τρίκερι ἤκμαζεν, ἦτο ἐμπορικὴ *σκάλα*, καὶ τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης προερχόμενα πλοῖα ὥρμουν αὐτόθι. Κάτω παρὰ τὸν λιμενίσκον, ἐπὶ χαριεστάτου νησιδρίου, μέσῳ ἀμπέλων καὶ ἐλαιῶν, ἀνακύπτει τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας, εἰς ὃ συρρέει πολὺ ἐξ Ἑλλάδος πλῆθος, διὰ τὴν περιώνυμον θαυματουργὸν εἰκόνα του.

Ἐπὶ τοῦ *Σταυροῦ*, τῆς ὀξυτάτης πρὸς τὴν Εὔβοιαν ἄκρας τῆς Φθιώτιδος διακρίνεται ἐπὶ τῶν βράχων ὑψηλὸς σταυρός, ὑπὸ ποιμένων ἴσως ἐκεῖ στηθείς, κατὰ τοὺς ναύτας δ' ὑπὸ λῃστῶν, ὡς ἔμβλημα τοῦ ἀκρωτηρίου. Εἶτα παραπλέομεν τὴν Ἀργυρόνησον, ἣν τὸ πειρατικὸν παρελθόν της περιβάλλει δι' ἀγρίου τινὸς θελγήτρου.

Ἤδη ἀναπτύσσεται πρὸ ἡμῶν ἡ βόρειος Εὔβοια, κατάφυτος καὶ γονιμωτάτη, καὶ ἐκτείνεται ἡ ὡραία τῶν Ὠρεῶν πεδιάς, ἡ πολυστάφυλος Ἱστιαία τοῦ Ὁμήρου.

Διὰ μέσου δένδρων ὑπὲρ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον τῆς παραλίας διακρίνεται τὸ Ξηροχώριον. Οἱ Ὠρεοὶ ἐνοπτρίζονται γραφικώτατοι εἰς τὸν ὁρμίσκον των· σωρὸς πετρῶν προβάλλων ἐντὸς τῆς θαλάσσης ὡς ἀρχὴ βραχίονος λιμένος, ἀκάτια καὶ κότερα ταλαντώμενα ἐπὶ τῶν γλαυκῶν κυμάτων καὶ οἰκίσκοι τινὲς ἔξω, πάντα δ' ὑπὸ γλυκυτάτου φωτὸς καταυγαζόμενα, ἀποτελοῦσι μαγευτικὴν θαλασσογραφίαν. Εἰς τὸ βάθος ὑψοῦνται πανύψηλοι αἴγειροι, εὐθυτενεῖς καὶ παράλληλοι διὰ τοῦ ἀναμιγνυομένου φυλλώματος αὐτῶν σχηματίζουσαι ἀργυροπράσινον παραπέτασμα.

Κτῆμά τι ὀρθούμενον ἐπὶ τῶν βράχων διαγράφεται ὡς μεσαιωνικὸν φρούριον· ἐπὶ νησυδρίου ὑψηλὸς τοῖχος ἐρειπίου ἀντιτάσσει ἀγρίαν γραφικότητα πρὸς τὴν θαλερὰν κύκλῳ φύσιν· ἀμμώδεις παρυφαὶ ἐκτείνονται χρυσίζουσαι κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης, διακοπτόμεναι αἴφνης ἀποτόμως ὑπὸ τεφρῶν ἡλιοβλήτων ἀκρωρειῶν καὶ εἶτα πάλιν ἀρχίζουσαι τὴν γοητευτικὴν γραμμήν των.

Ἐν τινι χαράδρᾳ διαφαίνεται πρὸς στιγμὴν γιγαντιαία δρῦς κερασυνωθεῖσα· μετ' ὀλίγον ἐξαφανίζεται καὶ παραμένει ἐν τῷ πνεύματι ἡ εἰκὼν τοῦ κατακειμένου πελωρίου κορμοῦ της, εἰκὼν ἀτιθάσσου Τιτᾶνος τετραυματισμένου καὶ ἀπειλοῦντος.

Ἐνταῦθα προβάλλει πευκόφυτος ῥάχις εἰς πετρώδη ὀξυνομένη ἀκτήν· ἐκεῖ νησίδριον κατάφυτον, λειμὼν πλευστὸς οὗ ἡ πρασίνη εἰκὼν ὑποτρέμει εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης· ἔξω ὑψηλὸς πύργος ἰδιοκτήτου καὶ περὶ αὐτὸν τὰ καλυβόσπιτα τῶν χωρικῶν, δειλὰ καὶ πτήσσοντα, προσκυνοῦντα ταπεινῶς τὸν ἀγέρωχον αὐθέντην.

Εἶτα ὑλομανῆ δάσῃ μεθ' ὅλων τῶν ἀποχρώσεων τοῦ πρασίνου· ὁ δὲ βλέπων αὐτὰ μαντεύει ὅτι ἐκεῖ ῥέουσι χείμαρροι σκιαζόμενοι ὑπὸ πλατάνων καὶ δρυῶν καὶ κομάρων, μαντεύει μυστηριώδεις σκιὰς καὶ ἀδιεξόδους συνηρεφεῖς λαβυρίνθους· καὶ ὁ δροσερὸς ἀὴρ ὅστις δροσίζει τὴν μορφήν του τῷ φέρει, νομίζει, ἐκεῖθεν ἄγριον

ἄρωμα ἀνθέων καὶ φυλλωμάτων, δρόσον καὶ κελαρύσματα ῥυάκων καὶ κελαδήματα πτηνῶν.

Εἰσπλέομεν τὸν Μαλιακὸν κόλπον· ἀγκυροβολοῦμεν μακρὰν τῆς Στυλίδος διότι τὰ ὕδατα εἶνε ἀβαθῆ. Ἡ Οἴτη ὑψοῦται ὁμιχλοσκεπής· ἡ δὲ πεδιὰς τοῦ Σπερχειοῦ ἁπλοῦται σύμφυτος, ἐκτοξεύουσα πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν αἰγείρων αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν πλευρᾶς, ἐν τῇ ἑσπερινῇ ἀμφιλύκῃ, διακρίνονται ἀμυδρῶς αἱ Θερμοπύλαι. Φῶς ποιμένος ἤρχισε νὰ ὑποφέγγῃ τὸ δὲ πλῆρες ἀναμνήσεων πνεῦμά μου, ἐν τῇ μυστηριώδει ἐκείνῃ τοῦ Μαλιακοῦ σιγῇ, φαντάζεται αὐτὸ ὡς εὐλαβῆ κανδήλαν φωτίζουσαν τὴν ἡρωϊκὴν μνήμην τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Διάκου.

Ἡ σελήνη ἀνατέλλει ἐκ τῶν κυμάτων κατέρυθρος.

Τὰ δάση πέριξ εἶνε σκιερὰ καὶ τὰ ἐγγὺς δένδρα φαίνονται κατάμαυρα. Ἡ Οἴτη ἀπολέσασα τὴν ὀγκώδη της διαγραφὴν ὁμοιάζει πρὸς σύννεφον.

Ἐπὶ ξηρονήσου τινὸς ἀκτινοβολεῖ φανός. Θεωρῶν τὸ διαλεῖπον αὐτοῦ φῶς, ἀναλογίζομαι τοὺς δύο φύλακάς του, ἐξορίστους ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, ἀναλογίζομαι τὰς ἀγρίας ἐπὶ τοῦ βράχου ἐκείνου νύκτας τοῦ χειμῶνος, καὶ τὴν μονοτονίαν τῶν ἀτελευτήτων ἡμερῶν, καθ' ἃς οἱ μόνοι ἄνθρωποι οὓς βλέπουσι διέρχονται μακράν, ἐξαφανιζόμενοι μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ὁρίζοντα μετὰ τολύπης καπνοῦ ἢ λευκῶν ἱστίων...

* * *

Παρακάμπτομεν τὴν ξηρὰν Λιθάδαν καὶ ἀκτοπλοοῦμεν.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον σταματῶμεν εἰς ὅρμον. Ἔξω ἐπὶ τῆς ἀκτῆς διακρίνω λευκά τινα ἀντικείμενα, ἀόριστα τινὰ σχήματα, ἅπερ μαντεύω ὡς παραπήγματα.

Ὀσμὴ θείου ἐκπέμπεται τῆς ἀκτῆς. Εἶνε τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ· λέμβοι πλησιάζουσιν· ἐξέρχεται μετὰ τῆς θεραπαινίδος της μυστηριώδης τις μελανείμων καὶ πεπλοφόρος γυνή, ὕπαρξις ἑρμητικῶς κεκλεισμένη, μὴ ἀνοίξασα τὸ στόμα της κατὰ τὸν διάπλουν, καὶ ἐξαφανιζομένη νῦν εἰς τὸ μυστήριον τῆς νυκτός, ὅπερ αὐξάνει ὁ ἐν τῇ βαθείᾳ μεσονυκτίῳ σιγῇ ἀκουόμενος ἐκ τῆς ἀκτῆς κρότος τοῦ κρημνιζομένου ὕδατος.

— Ποίαν ὥραν θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Χαλκίδα, κύριε πλοίαρχε;

— Εἰς τὰς τρεῖς.

Μόλις ἔκλεισα ἐπ' ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν τῷ θαλαμίσκῳ, ἐνεδύθην ἐν σπουδῇ καὶ ἀνῆλθον.

Φρίσσων ὑπὸ τὴν ὀρθρίαν δρόσον διορῶ, ἀναδύουσαν κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς σκοτίας τὴν πόλιν. Μεγάλαι σκιαὶ κυματίζουσι πέριξ· οἱ βόες μηκῶνται πενθίμως ἐν τῷ κύτει· βουνά, οἰκίαι, πλοῖα, συγχέονται εἴς τι δυσδιάκριτον· φωναὶ ἀκούονται ἐν τῇ νυκτί· ἀκούεται ροῖζος κωπῶν πληττουσῶν τὴν θάλασσαν· ἡ ἀτμομηχανὴ κινεῖται ἡμιταχῶς· τὸ ἀτμόπλοιον ἐκβάλλει τὸ σύνηθες βαρύ του ἄσθμα, ἀλλὰ σχεδὸν δὲν προχωροῦμεν· ἡ δ' ἀκινησία ἐκείνη μεθ' ὅλην τὴν φαινομενικὴν κίνησιν ἔχει τι τὸ παρὰ φύσιν, ὁμοιάζει μὲ μαγγανείαν, πληροῖ δεισιδαίμονος ἀνησυχίας τὴν ψυχήν.

Εἰς τὸ λυκαυγὲς διαγράφεται τὸ φρούριον, ὡς μέγας γιγάντειος ὄγκος. Παραδέχομαι πληρέστατα τὸν στίχον τοῦ Λυκίσκου, περὶ τῶν Χαλκιδέων «Χρηστῶν σφοδρ' ἔστι ἡ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις»· ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἐφάνη πένθιμος καὶ ῥυπαρὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἴσως διότι ἡ νὺξ ἔρριπτεν ἔτι ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀσβόλην τοῦ σκότους της.

Ὁ πορθμὸς στενοῦται λαμβάνων διαστάσεις μικροῦ ποταμοῦ· ἀνελκύεται ἡ ξυλίνη γέφυρα ἡ ἑνοῦσα τὰς δύο ὄχθας τοῦ Εὐρίπου, καὶ καθιστῶσα —ὡς ἔλεγον δι' ἄλλην γέφυραν τὸ πάλαι οἱ Βοιωτοὶ— τὴν Εὔβοιαν νῆσον μὲν διὰ τοὺς ἄλλους, ἤπειρον δὲ δι' αὐτούς, καὶ διερχόμεθα.

Ὁ βαρὺς καὶ ὀγκώδης πύργος, ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος πέτρινος φρουρὸς ὁ στηθεὶς ἐκεῖ διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν δίοδον τοῦ Εὐρίπου, νομίζει τις ὅτι διατηρεῖ ἔτι ὅλην τὴν φρίκην τῶν γεγονότων ὧν ἐγένετο μάρτυς καὶ συνένοχος, νομίζει τις ὅτι αἱ πλάκες του εἶνε ἔτι κεκαλυμμέναι ὑπὸ γλοιώδους τέλματος αἵματος καὶ αἱ ἠχοί του πλήρεις οἰμωγῶν τραυματιῶν καὶ βόγχων ἀγωνιώντων. Ἂν συνεσωρεύοντο τὰ ὀστᾶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἐπ' αὐτοῦ φονευθέντων θὰ ἐσχημάτιζον, ὡς λέγει ὁ Βύρων περὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, πυραμίδα ὑψηλοτέραν τοῦ πυργωτοῦ ὄγκου του. Ἐκεῖ, τῷ 1470, ἔπεσον γενναίως ἅπαντες οἱ Χαλκιδεῖς ὑπερασπισταί του, ἐνώπιον τοῦ ἀνάνδρου ἐνετικοῦ στόλου, ὅστις ἔμενεν ἀκίνητος ἐν τῷ Εὐρίπῳ, ἐν ᾧ ῥαγδαίας ἐπεχείρει ἐφόδους ὁ Μωάμεθ. Ὁ Μωάμεθ οὗτος, ὁ *φετὶχ*, ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπριόνισεν εἰς δύο ἐνώπιον τῆς συζύγου του τὸν ἐπιζήσαντα Erizzo καίπερ ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς του.

Ὁ χρόνος, ὁ φοβερώτατος ἐκδικητὴς τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τῶν κακῶν, ὁ μὴ φοβούμενος τοὺς παρατεταγμένους στρατοὺς τῶν κατακτητῶν, ὁ ἁρπάζων καὶ ῥίπτων ἐντὸς λάκκου ὡς σκύβαλα τοὺς αἱμοχαρεῖς τυράννους, ἐκδικεῖται ἤδη ἀμειλίκτως καὶ τὸν φοβερὸν τοῦτον πύργον. Ἔχει καταφάγει αὐτὸν πανταχόθεν, μετ' ἀδηφαγίας, μετὰ λύσσης. Καὶ εἶνε εἰδεχθὲς τὸ γῆράς του ὡς πάντων ὅσοι διῆλθον βδελυρὰν νεότητα· μόνον τὰς εὐγενεῖς ὑπάρξεις ἐξιδανικεύει τὸ γῆρας· μόνον τὰ ὡραῖα κτίρια ἀποτελοῦσιν ὡραῖα ἐρείπια. Ἀλλ' αὐτὸς καταρρέει ἀποτρόπαιος καὶ ἐπικατάρατος.

* * *

Ἡ πόλις ἀφυπνίσθη· ἐργοστάσιά τινα καπνίζουσιν· ἔνδον τοῦ φρουρίου διακρίνεται τὸ τζαμίον μετὰ τοῦ πεπτωκότος μιναρέ· ὄπισθεν τῶν ἐπάλξεων διαφαίνονται στέγαι, τὸ δὲ τεῖχος παραθέει σκυθρωπὸν τὴν θάλασσαν.

Ἐπὶ τῆς βοιωτικῆς ἀκτῆς, ἐπὶ τοῦ Κανήθου, λευκάζει ὁ Καραμπαμπᾶς καὶ ἐπὶ τῆς Εὐβοϊκῆς ὁ Ντελῆ Μπαμπᾶς, τὰ δύο τουρκικὰ ὀχυρώματα, ὀρθούμενα ὡς σκοποὶ κατέναντι ἀλλήλων.

Ἐν ᾧ αἱ φορτηγίδες ἐπιβιβάζουσι βαρέλια οἴνων, καθήμενος ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ἀτμοπλοίου παρατηρῶ τὴν Χαλκίδα ἀνακαλῶν τὰς ἀναμνήσεις μου.

Ποῦ ἄρά γε ἔκειτο ὁ οἶκος ἐν ᾧ ἀπέθανεν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὃν μετὰ τοῦ κήπου του ἐκληροδότησεν εἰς τὴν θετὴν αὐτοῦ θυγατέρα Ἑρπυλλίδα;

Ποῦ ἦτο ὁ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως εἰς Εὔριπον *παίδων τάφος*; Ὅτε ὁ Κόθος καὶ ὁ Αἴκλος, λέγει ἡ παράδοσις, ἦλθον νὰ ἐποικήσωσι εἰς Εὔβοιαν ὑπὸ τῶν Αἰολέων κατεχομένην, τὸ μαντεῖον ἐχρησμοδότησεν εἰς τὸν Κόθον ὅτι τότε μόνον θὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἐγχείρημα ἂν ἀγοράσωσι τὸ ἔδαφος. Ὁ Κόθος ἀποβὰς μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ξηράν, εὑρίσκει παιδία τινὰ παίζοντα εἰς τὴν παραλίαν. Πλησιάζει προσηνῶς καὶ ἀναμιγνύεται εἰς τὸ παιγνιδιόν των· δεικνύει εἰς αὐτὰ καὶ τινα ἀθύρματα, δι' ὧν ἐξεγείρει τὴν περιεργίαν των.

— Σᾶς τὰ δίδω, τοῖς λέγει, ἂν μοὶ δώσετε ὀλίγον χῶμα.

Τὰ παιδία φαιδρὰ ἔδραμον, ἔλαβον ἄμμον διὰ τῶν χειρῶν των, ἔδωκαν αὐτὴν εἰς τὸν Κόθον, ἥρπασαν τὰ ἀθύρματα καὶ ἀπῆλθον. Οἱ Αἰολεῖς μαθόντες τὰ συμβάντα, βλέποντες τὴν χώραν αὐτῶν περιερχομένην εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐχθρῶν, ἐφόνευσαν τὰ παιδία. Ἐκεῖ δ' ἔκειντο οἱ τάφοι τῶν μικρῶν καὶ ἀκουσίων προδοτῶν τῆς πατρίδος των.

Ποῦ ἔκειτο ἡ Ἀρέθουσα, ἡ ἱερὰ πηγή, ἥτις καταχωσθεῖσα ὑπὸ σεισμοῦ διήνοιξεν ἄλλο ῥεῖθρον κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ καλλιμάρμαρος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐπὶ Ρωμαίων κρήνη, ἐν ᾗ ἔπλεον τιθασσοὶ ἰχθύες, κέφαλοι καὶ λαύρακες, φέροντες χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐνώτια, πλησιάζοντες καὶ λαμβάνοντες ἐκ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων;

* * *

Αὐχμηρὰ ξηρασία ἐπικρατεῖ πέριξ. Τὸ κατατρυχόμενον βλέμμα δὲν συναντᾷ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην χλοερὰν ὅασιν ὅπως ἀναπαυθῇ.

Ἐξερχόμεθα τοῦ Εὐρίπου· διὰ μέσου δένδρων καὶ ἐξοχικῶν οἰκιῶν τὸ ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον διαγράφει τὰς ὑψηλὰς καμάρας του.

Ἐπὶ τῆς βοιωτικῆς ἀκτῆς, παρὰ τὴν ὑπώρειαν τῆς Οἴτης διακρίνω τὸ Βαθύ, τὴν ἀρχαίαν Αὐλίδα. Ὦ, ποίας ἀναμνήσεις διεγείρει τὸ ὄνομα τοῦτο!

Εἰς τὸ ἄκρον τῶν Ἀμπελίων, μικρᾶς ἀμπελοφύτου κοιλάδος, ὑψοῦται τὸ τουρκικὸν ὀχύρωμα Μποῦρτζι, δεσπόζον τῆς μεσημβρινῆς εἰσόδου τοῦ Εὐρίπου. Ἤδη κρημνίζεται, καὶ ἐκ τῶν λίθων αὐτοῦ κτίζονται ἐγγὺς οἰκίσκοι, πιστὴ εἰκὼν τῆς Τουρκίας, ἥτις καταρρέουσα δημιουργεῖ μικρὰ καὶ νεαρὰ κράτη.

Ἡ Εὔβοια ἀναλαμβάνει καὶ πάλιν τὴν μαγείαν της· διαπτύσσει τὰς θαυμασίας σκηνογραφίας της, καὶ τὰς γοητευτικὰς ἀπόψεις της. Καὶ ἡ Ἀττικὴ δὲ ἀπέναντι ἀνθαμιλλᾶται ἐπὶ κάλλει, ἐνδύεται τὴν χλοερωτέραν της βλάστησιν, στολίζεται διὰ τῶν γραφικωτέρων της τοπίων, κοσμοῦται μετὰ τηλικαύτης χάριτος ὥστε θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἀκκίζεται.

Ἰδοὺ τὸ κατάφυτον Βασιλικὸν οὗ ἐν μέσῳ ὑψοῦται ἐρείπιον ἐνετικοῦ πύργου. Πέραν ἁπλοῦσαι εὐρεῖαι πεδιάς, χλοάζουσα καὶ κατάρρυτος, ἀπολήγουσα εἰς τὴν Δίρφυν καὶ τὸ Κανδήλιον.

Διὰ μέσου πυκνῆς συστάδος δένδρων ἀνακύπτουσι μύλοι· ποὺ καὶ ποῦ ἐρείπιόν τι φαίνεται μακρόθεν ὡς σωρὸς πετρῶν. Ὑπὸ σκιάδα, ῥίπτουσαν τετράγωνον μαύρην κηλίδα ἐπὶ τῆς ἡλιοθαλποῦς πεδιάδος, βοσκός τις σκιάζει τὸ ποίμνιόν του ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ καύματος.

Ἐπὶ τῆς ἀττικῆς ἀκτῆς προβάλλει τὸ Δήλεσι βραχῶδες καὶ ἄγριον, ὑπέρυθρον, ὡς νὰ φέρῃ ἔτι τὴν αἱματηρὰν ἀνάμνησιν τοῦ κακουργήματός του. Παρερχόμεθα τὸν Ὠροπόν, μὲ τὸν ὑψηλὸν ἐν μέσῳ δένδρων πύργον, κατέναντι δέ, ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ἐντὸς ὅρμου, διακρίνομεν τὴν κατάλευκον καὶ εὐρυάγειαν Νέαν Ἐρέτριαν. Ἐπὶ τῆς θαλάσσης ταύτης ἣν πλήττει τοῦ ἀτμοπλοίου ἡμῶν ἡ ἕλιξ, μεταξὺ Ὠροποῦ καὶ Ἐρετρίας, ἐναυμάχησαν τῷ 411 οἱ στόλοι τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων.

Ἡ πεδιὰς τῆς Ἐρετρίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἐπὶ δίωρον ἐκτεινομένη συναντᾷ πρὸς ἀνατολὰς τὴν τελευταίαν ἄκραν τῆς Δίρφυος καὶ πρὸς δυσμάς, ὀπίσω τῆς πολίχνης, τὸν Ὄλυμπον, ἄλλην διακλάδωσιν τῆς αὐτῆς σειρᾶς.

Ἰδοὺ τὸ ἐπίνειον τῆς Βάθειας· εἶνε ὅ,τι θαυμάσιον καὶ γραφικὸν δύναται νὰ πλάσῃ ἡ φαντασία τοπιογράφου, πανόραμα παραδείσιον εἰδυλλιακῆς καλλονῆς· εἰς τὸ βάθος διὰ μέσου τῶν πρασίνων θόλων φαίνονται μύλοι τινές·

παρὰ τὴν θάλασσαν τὰ στενόμακρα καὶ ἰδιότροπα ληνοπάτια ῥίπτουσι τὴν λευκὴν σκιάν των εἰς τὰ ἤρεμα κύματα τοῦ ὁρμίσκου.

Ἡ ἄρρητος χάρις τῆς βλαστήσεως ἐξακολουθεῖ, ἀλλ' ἐν ᾧ πλησιάζομεν εἰς τὸ Ἀλιβέριον ἡ σκηνογραφία μεταβάλλεται αἰφνιδίως, ὡς ἐν τῷ θεάτρῳ. Βράχοι φαλακροὶ καὶ ἄνυδροι, ἄγριοι τὴν κατατομήν, ἀπορρῶγες, ἀντιθέτουσι τὴν τραχύτητα αὐτῶν πρὸς τὴν γοητευτικὴν θαλερότητα τῶν πεδιάδων. Ὁδός τις *Κακὴ Σκάλα*, μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀποτόμου βουνοῦ συνθλιβομένη, ποῦ μὲν ἀνέρπει ἐπὶ τῶν βράχων, ποῦ δὲ κατακρημνίζεται μέχρι τῆς θαλάσσης. Φοβεροὶ ὀγκόλιθοι ὀρθοῦνται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς. Ἐπὶ πέτρας ὀξείας, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς θεωρῶν τὴν θάλασσαν μικρὸς βοσκὸς παίζει τὴν φλογέραν του, ἐν ᾧ αἱ αἶγες διεσκορπισμέναι ἐπὶ τῶν βράχων παρατηροῦσι τὸ ἀτμόπλοιον ἀνορθοῦσαι τὴν ὀξύκερων κεφαλήν των.

Τὸ Ἀλιβέριον ὑπέρκειται εὐφόρου καὶ καταφύτου πεδιάδος, τὸ δ' ἐν τῷ ὅρμῳ ἐπίνειον αὐτοῦ, ἐν ᾧ σταματῶμεν, εἶνε χαριέστατον· πρὸς νότον ἐπὶ κλιτύος τοῦ βουνοῦ ὑψοῦνται τὰ ἐρείπια ἑνετικοῦ φρουρίου.

Τώρα πάλιν χέρσοι καὶ φάραγγες, καὶ βράχοι φαιοὶ διερρωγότες ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ ὑπὸ καχεκτικῶν κεκαλυμμένοι σχοίνων. Πρὸς τὴν Στύραν αἱ ἀκταὶ ταπεινοῦνται, τὰ ὄρη ὀπισθοχωροῦσι πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἡ Εὔβοια στενοῦται. Ἐνταῦθα ἐφονεύθη τῇ 16 Νοεμβρίου 1821 ὁ περικαλλέστατος καὶ ἡρωϊκὸς Ἡλίας Μαυρομιχάλης, ἐκ τοῦ ἀνεμομύλου, ἐν ᾧ ἐμάχετο μετὰ ἑπτὰ μόνον ἀνδρῶν, ξιφήρης εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν ὁρμήσας.

Παραπλέομεν νησίδριά τινα καὶ παρακάμπτομεν τοὺς Πεταλιούς, τὸ γραφικὸν νησίον, οὗ εἶνε πασίγνωστος ὁ ἐξαίσιος οἶνος, ἐγκλείων ὅλην τὴν γοητείαν τῶν τοπίων ἐν οἷς παράγεται. Τὸ νησίον τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἠγόρασεν ὁ βασιλεύς, μεταβαίνει δ' ἐνίοτε πρὸς ἀναψυχὴν εἰς αὐτὸ μετὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Εἰς τὸ βάθος κυκλοτεροῦς ὅρμου, εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ὄχης, ἥτις ἀνεγείρει ἐκεῖ τὴν ὑψίστην αὐτῆς κορυφὴν καὶ κατέρχεται αἴφνης ἀποτόμως εἰς κλιτύας καὶ χαράδρας, διακρίνεται ἡ Κάρυστος.

Ἐκ τῆς Καρύστου, ἥτις μετὰ τῆς Χαλκίδος ἀπετέλει τὰ δύο φρούρια ἐν οἷς εἶχον ὀχυρωθῇ οἱ Τοῦρκοι τῆς Εὐβοίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐξήγετο ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἦτο διάσημον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν τὸ ροδόμελι αὐτῆς. Ἐγγὺς τοῦ μικροῦ χωρίου Καλλιανοῦ, ἔν τινι τῶν βορείων χαραδρῶν τῆς Ὄχης αἱ μέλισσαι ἐκ πολυτίμου ἄνθους παράγουσι τὸ εὐῶδες τοῦτο μέλι, ὅπερ μετὰ τῆς μαστίχης τῆς Χίου προωρίζετο τότε ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς χανουμίσσας τοῦ χαρεμίου τοῦ Σουλτάνου.

Ἀφίνομεν ἤδη ὀπίσω τὴν νοτιωτάτην ἄκραν τῆς Εὐβοίας. Διὰ τοῦ πρώτου ἐξωτερικοῦ περὶ τὸν Καφηρέα καὶ τὴν Κύμην πλοῦ καὶ διὰ τῆς ἐπιστροφῆς νῦν διὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου περιέκαμψα ὅλην τὴν νῆσον. Πόσον μεγάλη, ἀλλ' ἰδίως πόσον ὡραία εἶνε! ἀλλὰ καὶ πόσα ὑπέστη ἡ δύστηνος Εὔβοια, ἀφ' οὗ τόσον διαβόητος ἐγένετο ἡ σκληρότης τῶν τυράννων της ὥστε κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ὅτε ἤθελον ἐν τῇ Δύσει νὰ ὑβρίσωσί τινα ὡς ἀπηνῆ καὶ ἀπάνθρωπον τὸν ἀπεκάλουν: Τοῦρκον τῆς Εὐβοίας!...

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁρίζοντος διαγράφεται ἡ Ἄνδρος καὶ ἡ Κέως καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν, μακράν, πολὺ μακράν, ὡς ἀραχνοϋφὴς πέπλος, ὡς ὄνειρον τῆς θαλάσσης κυματίζον μεταξὺ ὑπάρξεως καὶ ἀνυπαρξίας, ἡ Γύαρος.

Ἐν ᾧ παρατηρῶ διὰ τῶν διόπτρων τὰς βραχώδεις τῆς Ἀττικῆς ἀκτάς:

— Κύττα κεῖ πάνω! μοὶ λέγει ὁ τὸ οἰακοστρόφιον κρατῶν γηραιὸς ναύτης.

Καὶ διὰ τοῦ δακτύλου του μοὶ δεικνύει νησίδριον, συγχεόμενον μετὰ τῶν ἀποκρήμνων τῆς ἀκτῆς πετρῶν.

— Κεῖ πάνω 'ς τὴν κορφή!

— Βλέπω κάτι, ἀπήντησα, ἀλλὰ εἶνε μακρυὰ καὶ δὲν τὸ διακρίνω.

— Εἶνε ἕνα παλαιινὸ ἄγαλμα, μεγάλο· ἕνας ἄντρας ποῦ ράφτει καὶ κρατεῖ ψαλίδι 'ς τὰ χέρια του· ὅλα ἀπὸ μάρμαρο, καὶ αὐτὸς καὶ τὸ ψαλίδι· γι' αὐτὸ λένε καὶ τὸ νησάκι καὶ τὸ λιμανάκι ποῦνε 'ς τὸ πλάγι του Πορτορράφτη. Σεργιάνι δὰ ποῦ θὰ τὸ κάνῃ ἀπὸ 'κεῖ πάνω νύχτα 'μέρα ὁ μαρμαρένιος ῥάφτης!

Ἡ ἀκτὴ ὀρθοῦται ἔξω ἀπότομος καὶ ὀδοντωτή· τὰ κύματα κατέφαγον τὴν βάσιν τῶν βράχων καὶ ποῦ μὲν βαθεῖαι διαρρωγαὶ ἀνοίγονται, ποῦ δὲ πελώριοι ὄγκοι κλίνουσι κρεμάμενοι ὑπὲρ τὰ κύματα.

Ἐν τῷ ὁρμίσκῳ Ἁγίῳ Νικολάῳ βυθοκόρος ἐξάγει ἐκ τοῦ βυθοῦ τὰς ἐκβολάδας, ἃς μετὰ τὴν παραλαβὴν ἐκ τῶν μεταλλευμάτων τοῦ πλουσίου ὀρυκτοῦ ἀπέρριπτον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν θάλασσαν.

Παραπλέομεν τὸ Θορικόν, καὶ ἀγκυροβολοῦμεν πρὸ τοῦ Λαυρείου κεκαλυμμένου ὑπὸ κόνεως ἐλαιόχρου καὶ ἀσβόλης γαιανθράκων. Μακράν, ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἐκείνης ἄκρας τῆς Ἀττικῆς ἐρριμμένον, ὁμοιάζει μὲ τὰς νυχθημερὸν καπνιζούσας καπνοδόχους του, τὰ διαβολικὰ μηχανήματά του καὶ τὰς ὑποχθονίους στοάς του, πρὸς ἐργαστήριον ἀλχημιστῶν ἐργαζομένων ἐν παραβύστῳ πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου.

Περὶ λύχνων ἀφᾶς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀφικνοῦμαι εἰς Ἀθήνας. Τὸ εἰδύλλιον ἔληξεν. Ἄρχεται πάλιν ἡ τραγῳδία τοῦ βίου.

* * *

Τὴν ἑσπέραν, ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ δωματίου μου, διαπλέω διὰ τῆς φαντασίας τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, κ' ἐπαναβλέπω ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἄρρητον κάλλος τῆς βλαστήσεως, ὅπερ ἡ φύσις ὁρμεμφύτως δημιουργεῖ διὰ τῆς ζωγραφικῆς αὐτῆς μεγαλοφυΐας, πρὸ τῆς ὁποίας ὁ Ῥοῦμπενς, ὁ δοὺς φωνήν, ὡς εἰπεῖν, εἰς τὰ χρώματα καὶ ὀρχήστραν ἀποτελῶν ἀποχρώσεων, φαίνεται ἀμαθὴς ὡς πρωτοετὴς μαθητὴς τοῦ Πολυτεχνείου, ὁ δὲ Ῥάμπρανδ, ὁ μέγας ἱεροφάντης τῶν μυστηρίων τῆς σκιαυγείας, ἀπομένει ἐνεός· ἐπαναβλέπω τὸ θαυμάσιον κάλλος, δι' οὗ ἡ φύσις ἐκόσμησε μετ' ἰδιοτρόπου φιλαρεσκείας τὰς παραλίας ταύτας, ἐχούσας τὴν ἡδεῖαν ἀπαλότητα ὀχθῶν· ἐπαναβλέπω τὰ μόλις διαφαινόμενα καὶ ἐξαφανιζόμενα μαγικὰ τοπία, κρησφύγετα εὐτυχίας, φωλεὰς ἔρωτος, κρύπτας καλλιτέχνου, ἐρημητήρια φιλοσόφου, περίπτερα φυλλώματος μὲ βελουδίνους τάπητας πόας, μὲ ὑποτρέμοντα παραπετάσματα πρασίνων τριχάπτων, κατάλληλα νὰ κρύψωσι ζηλοτύπως θωπείας καὶ ὑψηλὰς τοῦ πνεύματος ἀναπτήσεις, καὶ ὄνειρα μεγάλα, καὶ ἀναμνήσεις περιπαθεῖς, μακράν, μακρὰν τῶν βοώντων παθῶν τοῦ κόσμου καὶ τῶν μορφαζουσῶν κακιῶν του.

Ὦ! πῶς ἤθελον νὰ προσηλώσω διὰ παντὸς εἰς τὴν μνήμην μου τὴν ἐπαλλάσσουσαν ταύτην γοητείαν τῇ φύσεως, ὡς ἀναρτῶμεν ἐπὶ τῶν τοίχων γραφικὰς τοπιογραφίας, καὶ νὰ δροσίζω ἐν τῇ χλοερότητί της τὸ ἐκ τόσης ἀηδοῦς πραγματικότητος μολυνόμενον βλέμμα μου, καὶ νὰ στέλλω τὸ πνεῦμά μου, κατὰ τὰς ὥρας τῆς κοπώσεως, νὰ καταφεύγῃ ὑπὸ τὴν σκιὰν καὶ τὴν δρόσον της, νὰ ἐξαφανίζεται ὑπὸ τοὺς συνηρεφεῖς της θόλους!...

Ἀριστοτέλης Κουρτιάνης.

ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΔΑΜΩΔΟΣ

Ὁ Βικέντιος Δαμωδὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων λογίων, τῶν ἐργασθέντων εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους. Ἐγεννήθη τὸ 1679 εἰς χωρίον τῆς Κεφαλληνίας ὀνομαζόμενον Χαβριάτα, ἐκ πατρὸς μὲν τοῦ Φραγκίσκου Δαμωδοῦ, μητρὸς δὲ τῆς Φιλανδρίας Μοσχόπουλο. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Φραγκίσκου τούτου λέγεται, ὅτι ἦλθεν εἰς Κεφαλληνίαν τὸ 1650 κατά τινας μὲν ἐκ Κρήτης, κατ' ἄλλους δ' ἐκ Μεθώνης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα *Δαμωδός*, ἐξελληνισθὲν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ Βενετῶν ἀποδοθείσης αὐτῷ προσωνυμίας Da Modon, ἤτοι τοῦ *ἐκ Μεθώνης*. Ἡ δὲ Φιλανδρία ἀνῆκεν εἰς πολυμελῆ οἰκογένειαν μέχρι σήμερον σωζομένην εἰς Χαβριάτα. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Δαμωδῶν οὐδὲν ἴχνος περισώζεται.

Εἰς νεαρὰν ἡλικίαν εἰσῆλθεν ὁ Δαμωδὸς εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον, οὕτω ὀνομαζόμενον ἐκ τοῦ καθιδρυτοῦ αὐτοῦ Φλαγγίνη, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θέλει τηρήσει εὐλαβῶς ἡ ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους ὡς ἑνὸς τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐεργετῶν. Ὁ νέος Βικέντιος ἀγχίνους ὢν καὶ ἐπιμελὴς ηὐδοκίμησεν εἰς τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ μηθήματα, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ἑλληνικά, τὰ λατινικά, καὶ τὰ φιλοσοφικά. Περατώσας τὰς ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ Φροντιστηρίῳ ἐγκυκλίους σπουδάς, μετέβη εἰς τὸ ἐν Παταυίῳ Πανεπιστήμιον, ὅπου ἠκροάσθη ἀνώτερα φιλοσοφικά, φιλολογικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα, ἠσχολήθη ἰδίως εἰς τὴν ῥητορικήν, ἐσπούδασε δὲ τὰ νομικὰ καὶ ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ διδάκτορος τῆς νομικῆς. Ὁ Δαμωδὸς κατεῖχεν ἄριστα τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικήν. Ἦτο δ' ἀκριβῶς παρεσκευασμένος ὡς ἔπρεπεν εἰς ἄνδρα προωρισμένον ν' ἀναμορφώσῃ τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας εἰς τὸ ἐκβαρβαρωθὲν ἑλληνικὸν γένος. Ὅ,τι διέκρινε τὸν Δαμωδὸν πρὸ πάντων ἦτον ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς αὐτοῦ. Μαθητὴς ὢν ἔτι ἐπέδωσεν ἰδίως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ νεώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Βάκωνος, τοῦ Καρτεσίου καὶ ἄλλων διήνοιξαν κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα νέους ὁρίζοντας εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Ἐπανελθὼν ὁ Δαμωδὸς ἐξ Ἰταλίας εἰς Κεφαλληνίαν, ἤρχισε τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἀπαρεσκόμενος ὅμως εἰς τὸ θορυβῶδες τοῦτο στάδιον, παρητήθη αὐτοῦ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ διδασκαλικόν, δι' οὗ ἀνεδείχθη εἷς τῶν πρώτων ἐργατῶν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους. Τὸ σχολεῖον αὐτοῦ ἵδρυσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ του εἰς τὸ χωρίον Χαβριάτα. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πάλλην τῆς Κεφαλληνίας, εἰς τὸν καλούμενον δῆμον Κατωγιτῶν, ἐπὶ ὑψώματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὡς ἀρχαία τις ἀκρόπολις. Ἀπὸ τοῦ χωρίου ἐκτείνεται ἡ ὅρασις μακρὰν ἐπὶ ἐκτεταμένης καὶ ἀνωμάλου πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἡ φήμη τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας τοῦ Δαμωδοῦ διεδόθη ταχέως εἰς ὅλην τὴν Ἑπτάνησον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς χώρας. Διὸ ὄχι μόνον νέοι Κεφαλλῆνες εὐπόρων οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἰονίων νήσων καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος συνεκεντρώθησαν καὶ ἐγκατέστησαν νέοι μαθηταὶ εἰς τὸ χωρίον Χαβριάτα, ἀπέχον περίπου μιᾶς ὥρας δρόμον ἀπὸ τῆς πόλεως Ληξουρίου, ἥτις ἦτο τότε ἡ κυριωτέρα πόλις τῆς Κεφαλληνίας, διότι ὁ συνοικισμὸς τοῦ Ἀργοστολίου

ἦτον εἰσέτι ἐλάχιστος. Ἐτελείωσε δὲ ὁ Δαμωδὸς τὸ ἀθόρυβον καὶ μετριόφρον, ἀλλὰ τόσον καρποφόρον στάδιον τῆς ζωῆς του, τελευτήσας τὸ 1752, καὶ ἐτάφη ἐντὸς τῆς ὡραίας τῶν Χαβριάτων ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ κομψῶς εἰργασμένον καὶ ἐπίχρυσον τέμπλεον εἶνε ἔργον ἀξιοθέατον κατασκευασθὲν πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν περίπου. Ἐκ παραδόσεως εἶνε γνωστὸν τὸ μέρος ὅπου κεῖνται τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ γένους, πλὴν εἰσέτι δὲν ἐτέθη ἐκεῖ ἐνεπίγραφος ἐπιτύμβιος πλὰξ ἢ στήλη. Ὁ ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὰ Χαβριάτα, ὅπου ἐγεννήθη, ἐδίδαξε καὶ ἐτάφη ὁ Δαμωδός, μετὰ μελαγχολίας πληροφορεῖται ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἱστορικὴν τιμήν, ὅτι ὑπῆρξε τὸ ἀρχαιότατον διδασκαλεῖον τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους, δὲν ἔχει ἤδη οὔτε δημοτικὸν σχολεῖον καλῶς κατηρτισμένον καὶ τακτικῶς λειτουργοῦν. Τὸ σχολεῖον εὑρίσκεται εἰς οἴκημα καλόν, ἀνῆκον εἰς τὴν περιουσίαν τῆς ἐκκλησίας, ἐχούσης περίπου 4 000 δραχμῶν ἐτήσιον εἰσόδημα. Ὁ δημοδιδάσκαλος ὅμως, ἐκ τῶν μετριωτάτων ἄλλως, κατοικεῖ εἰς ἄλλο χωρίον, δὶς δὲ τοῦ μηνὸς μόνον ἔρχεται νὰ παραδώσῃ. Οὕτως εἴχον τὰ πράγματα πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ἀγνοοῦμεν δὲ ἐὰν ἔκτοτε μετεβλήθη ἡ κατάστασις. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου φρονοῦμεν, ὅτι χάριν τῆς μνήμης τοῦ Δαμωδοῦ, καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Χαβριάτων καὶ ὁ δῆμος καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτή, ὤφειλον νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸ νὰ καταρτισθῶσι τοὐλάχιστον ἓν πρότυπον δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων καὶ ἕτερον τοιοῦτον θηλέων.

Τὸ κύριον ἔργον τοῦ Δαμωδοῦ ὑπῆρξεν ἡ παρ' αὐτοῦ κατορθωθεῖσα ῥιζικὴ ἀναμόρφωσις τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐπικρατουσῶν σφαλερῶν μεθόδων τῆς διδασκαλίας. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμή, ὅτι ἐδίδαξε πρῶτος τὰ νέα φιλοσοφικὰ συστήματα τῆς ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος τότε χειραφετουμένης δυτικῆς Εὐρώπης. Μετὰ τὸν ἔνδοξον Κεφαλλῆνα Ἠλίαν Μηνιάτην, αὐτὸς ἔδωσε τὴν μεγαλητέραν ὤθησιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, μετέβαλε δὲ ὅλον τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας. Ἐπεκράτει τότε εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα μακρὰ καὶ ἀμέθοδος διδασκαλία τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάσκοντο ἐπίσης ἀμεθόδως εἰς τὴν νεκρὰν ταύτην γλῶσσαν. Πρῶτος ὁ Δαμωδὸς ἐδίδαξεν εἰς καθαρεύουσαν νεοελληνικὴν γλῶσσαν τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν τέχνην, τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ ἄλλα μαθήματα δι' εὐμεθόδου καὶ ἐπιστημονικοῦ τρόπου. Ὁ Δαμωδὸς ἐννόησεν ὀρθῶς τὸ ζήτημα τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, καὶ τοῦτο δὲν εἶνε μικρὰ ἔνδειξις τοῦ φιλοσοφικοῦ του νοός, ἀφοῦ καὶ σήμερον, ὅτε ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη τόσον ἀνεπτύχθη, ἐπικρατοῦσιν εἰς πολλοὺς αἱ πλέον ἐσφαλμέναι ἰδέαι. Ἐννόησεν, ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται ἓν ἔθνος πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν του, ἐδημιουργήθη πάντοτε συνεπείᾳ φυσιολογικῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνατρέπονται αὐθαιρέτως *à coup de dictionnaire*, ὡς ἔγραψέ ποτε ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ γλαφυρὸς γάλλος λογογράφος Mérimée. Ἐννόησεν, ὅτι εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν γλωσσῶν ἔχουσι μεγίστην ἐπιρροὴν τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, ἡ κατάστασις τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους, καὶ τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα τῆε ἐποχῆς. Ἐννόησεν ἑπομένως πόσον παραλόγως προσεπάθουν οἱ λόγιοι ὁμογενεῖς τῆς ἐποχῆς του νὰ κατορθώσωσι τὴν νεκρανάστασιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ἐποχάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ θρησκεία, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, ἡ διανοητικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις, ὁ τρόπος τοῦ συλλογίζεσθαι, καὶ ἐν γένει τὰ πάντα ἦσαν εἰς τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας παρηλλαγμένα καὶ διάφορα ἢ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Δαμωδοῦ διεκρίθησαν οὐκ ὀλίγοι, ἐν οἷς ἦσαν ὁ πολυμαθὴς Μιχαὴλ Μοσχόπουλος (ἐκ τῆς οἰκογενείας τῆς μητρός του), ὁ εὔγλωτος Ἀγάπιος Λοβέρδος, ὁ ἱεροκῆρυξ Μαυροειδής, ὁ ἔνδοξος Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ ἄλλοι. Ὁ σπόρος ὃν ἔσπειρεν εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Κεφαλληνίας ὁ μετριόφρων ἀναμορφωτὴς ἐβλάστησε καὶ ἀπέφερεν εἰς τὸ ἔθνος ἀξιολόγους καρπούς.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Δαμωδοῦ ἐξεδόθησαν τὸ 1759 ἐν Βενετίᾳ ἡ *Ῥητορικὴ* εἰς ἕνα τόμον, ἐπίσης καὶ ἡ *Ἐπιτομὴ τῆς Λογικῆς*, ἐπιμελείᾳ τοῦ τότε Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γεωργίου Φατζέα δαπάνῃ τοῦ Σπυρίδωνος Πολυζώη. Ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν συγγραφῶν του οὐδεμία ἐδημοσιεύθη, καίτοι ἐκ παραδόσεως εἶνε γνωστόν, ὅτι εἶχε συντάξει ὁλόκληρον σειρὰν φιλοσοφικοῦ συστήματος. Σώζεται καὶ *Δογματικὴ Θεολογία* αὐτοῦ ἀνέκδοτος. Ἡ γλῶσσα τοῦ Δαμωδοῦ εἶνε ἀπομίμησις ἐκείνης τοῦ Μηντάτου, ἀλλ' ὅμως καθαρωτέρα ἰταλισμῶν. Τὸ δὲ ὕφος αὐτοῦ εἶνε ἁπλοῦν καὶ γλαφυρόν. Ὁ βίος καὶ τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργον τοῦ Δαμωδοῦ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀξία, ἡ ἄδολος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀφοσίωσις, δύνανται ν' ἀναδειχθῶσιν, ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν συνήθων μέσων τῆς ἐπιδείξεως.

*

Ἔχω τὴν ἀρχὴν νὰ ἐκπληρῶ σήμερον πάντα τὰ καθήκοντά μου, διότι δὲν εἶμαι βέβαιος ἐὰν αὔριον θὰ ζῶ. (Βολταῖρος).

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ.

Πρὸς ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς, αἵτινες ἐτελέσθησαν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς βασιλείας τῆς ἀνάσσης Βικτωρίας, ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀπονομὴ βραβείων εἰς τοὺς ἐπιδείξαντας δι' ἔργων στοργὴν ὑπὲρ τῶν ζώων. Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας, συνοδευομένη ὑπὸ πάντων τῶν ξένων βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς μετὰ τοῦ διαδόχου, καὶ ἅπαντες οἱ ἐξέχοντες πολιτικοὶ καὶ μὴ Ἄγγλοι, παρέστη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Alberton, ὅπως ἀπονείμῃ τὰ βραβεῖα ταῦτα. Εἶνε πράγματι παροιμιώδης ὁ ἔρως τῆς βασιλίσσης ὑπὲρ τῶν ζώων, ὃν ἐπεδείξατο ἀπὸ τῆς παιδικῆς της ἡλικίας Τὰ περισσότερα σωματεῖα πρὸς προστασίαν τῶν ζώων διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν της καὶ τὰς ἀμέσους της ὁδηγίας. Πρόσωπα τοῦ Παλατίου ἐτιμωρήθησαν ὑπ' αὐτῆς πολλάκις καὶ ἀπεβλήθησαν, διότι ἐθεάθησαν διερεθίζοντα κύνα ἢ γαλῆν. Εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διανομὴν τῶν βραβείων ἀντεπροσωπεύθησαν ἑξήκοντα καὶ τρεῖς σύλλογοι, ὧν προεδρεύουσιν οἱ κκ. Γλάδστων, Σαλισβουρῆς, αἱ Κυρίαι των, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐξέχοντες Ἄγγλοι πολιτικοί. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ὑπὲρ προστασίας τῶν ζώων σύλλογοι ἀνέρχονται εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας, νόμοι δ' ὑπὲρ προστασίας τῶν ζώων λειτουργοῦσι καὶ μεταξὺ τῶν ἡμιαγρίων Ἰνδῶν. Παραλείποντες τὴν ἐκτενῆ προσφώνησιν τοῦ Προέδρου τοῦ βασιλικοῦ συλλόγου πρὸς Αὐτήν, ἐν ᾗ ἀπαριθμεῖ τὰς προόδους, αἵτινες ἐπετελέσθησαν καὶ ἐξαίρει τὰς ὑψηλὰς ὑποστηρίξεις, ὧν ἔτυχον παρὰ τῇ Α. Μ. περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς βασιλίσσης, ἥτις ἔχει ὡς ἑξῆς.

« Ἀποδέχομαι μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως τόσον πιστὴν καὶ ἀφωσιωμένην προσφώνησιν συγχαίρουσάν με ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς βασιλείας μου. Ἐκτὸς ἄλλων ἀποδείξεων τῆς ἐξαπλώσεως τῆς προαγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως μεταξὺ τῶν ὑπηκόων μου, ἠξίωσα ἰδιαζούσης προσοχῆς μετὰ εἰλικρινοῦς ἀγαλλιάσεως τὴν ἐπιπλέον ἀνάπτυξιν φιλανθρωπικῶν αἰσθημάτων πρὸς τὰ κατώτερα ζῶα. Δὲν εἶνε πλήρης ὁ πολιτισμός, ὅταν δὲν συμπεριλαμβάνῃ τὰ ἄναυδα καὶ ἀπροστάτευτα τοῦ θεοῦ δημιουργήματα ἐντὸς τῆς σφαίρας τοῦ ἐλέους καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας. Αἱ εὐγενεῖς προσπάθειαι τοῦ ὑμετέρου συλλόγου συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῆς τῆς ἠθικῆς μορφώσεως πρὸς σκοπὸν ὄντως ἀντάξιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ζώων, ὑφ' ὧν περιστοιχούμεθα. Κατέχομαι ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι θέλετε ἐπιδείξει σταθερὰν ἐγκαρτέρησιν εἰς τοὺς εὐγενεῖς σας σκοπούς, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἔχητε πάντοτε τὰς θερμοτέρας μου συμπαθείας ».

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἅμα θέσητε ὡς ἀξίωμα, ὅτι δύνασθε νὰ παραβιάσητε τοὺς κανόνας τῆς τιμῆς καὶ τῆς πίστεως χάριν μεγάλου τινὸς συμφέροντος, τίς ἐξ ὑμῶν θὰ ἐμπιστευθῇ πλέον εἰς τὸν ἄλλον, ὅταν οὗτος δύναται νὰ ἀθετήσῃ τὸν λόγον του καὶ νὰ σᾶς ἀπατήσῃ; Καὶ τότε ποῦ θὰ καταντήσετε; Ἕκαστος ἐξ ὑμῶν θὰ προσπαθήσῃ νὰ προλάβῃ τὰς μηχανορραφίας τοῦ γείτονός του διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μηχανορραφιῶν. (Fénélon).

Ὅπως αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων δίδουσι τὸν χαρακτῆρα εἴς τινα χώραν, οὕτω καὶ οἱ ἡγεμόνες εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ζῶσιν.

Ὅταν ὁ Θεὸς διέταξεν ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων νὰ τρώγῃ τὸν ἄρτον του ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου του, ἐλησμόνησε νὰ συμπεριλάβῃ μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς κριτικοὺς τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ἕνεκεν τούτου ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζῶσιν ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τῶν ἄλλων.

Ὁ φιλάργυρος ὁμοιάζει πρὸς τὸν χοῖρον, ὅστις ζῶν μὲν δὲν εἶνε εἰς τίποτε χρήσιμος, ἀλλὰ θανὼν παρέχει ἡμῖν λαμπρὰ χοιρομήρια, ἀλάντας καὶ λῖπος ἄφθονον.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὅτι ἡ μέθη εἶνε κληρονομικὴ εἶνε ἀλήθεια γνωστὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Τελευταῖον ὅμως ὁ ἄγγλος ἰατρὸς Dr Erothers ἔκαμε τὴν παράδοξον παρατήρησιν, ὅτι ἡ μέθη μεταδίδεται εἰς τὰ τέκνα ὡς νόσος, καὶ ἂν τὰ τέκνα οὐδόλως ἔπιον ποτὲ ποτὰ οἰνοπνευματώδη. Τοιοῦτοι δὲ ἄνθρωποι κατ' αὐτὸν ἢ ἔχουσι διαρκῆ συμπτώματα μέθης ἢ παροδικὰ κατὰ διαλείψεις προερχόμενα μετὰ ψυχικὰς διεγέρσεις. Γνωστὸν ἐπίσης εἶνε ὅτι ἐνίοτε τὰ τέκνα γεννῶνται ἠλίθια ἢ παραμεμορφωμένα ἕνεκα τῆς μέθης τῶν γονέων. Πολλαὶ δὲ κληρονομικαὶ νόσοι ἢ ἀναπτύσσονται εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν τῶν τέκνων ἢ βραδύτερον κατὰ τὴν αὔξησιν αὐτῶν. Ὅτι ὅμως πρὸς ταῖς ψυχικαῖς ἀνωμαλίαις ἀναπτύσσεται εἰς τὰ τέκνα βραδύτερον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης τοῦ προσώπου ἀπὸ γονεῖς πίνοντας οἰνοπνευματώδη εἶνε παρατήρησις ὅλως νέα. Πολλὰ πρόσωπα ἀνεπτυγμένα

ὁμαλῶς τὴν διάνοιαν κατά τινας περιστάσεις χωρὶς νὰ πίωσι ποτὸν οἰνοπνευματῶδες λαμβάνουσι τὴν ὄψιν μεθύσου καὶ δρῶσιν ὡς οἰνοβαρῆ. Ὁ Dr Erothers διηγεῖται τοιαῦτα περιστατικά. Ἔμπορός τις μαθὼν ὅτι ἡ κόρη αὐτοῦ ἀπεβίωσεν ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐντὸς ὀλίγου δὲ ἐφέρετο ὡς ἐντελῶς μεθυσμένος, ἰατρὸς δὲ προσκληθεὶς ἐκήρυξεν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον. Ὁ παθὼν ἔμεινε κλινήρης ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, βραδύτερον δὲ δὲν ἐνθυμεῖτο ποσῶς τί ἔπραξε. Οὐδόλως δὲ εἶχε πίει ποτὸν οἰνοπνευματῶδες. Ἐκτὸς δὲ τούτου πρόσωπα πίνοντα κατὰ κόρον ποτὰ οἰνοπνευματώδη, βραδύτερον δὲ ἀπέχοντα τούτων, συμβαίνει ἐνίοτε νὰ καταλαμβάνωνται αἴφνης ὑπὸ μανίας μικρᾶς προσομοίας πρὸς μέθην.

Ὁ λόρδος Albemarle εἶνε ὁ μόνος ἐπιζῶν βρετανὸς ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν πολεμησάντων κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Κατὰ τὴν 72 ἐπέτειον τῆς ἀξιομνημονεύτου μάχης ἔλαβε τὰς εὐχὰς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας καὶ ὅλων τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, τοῦ διπλωματικοῦ σώματος καὶ ἁπαξαπάσης τῆς βρετανικῆς ἀριστοκρατίας.

Ἡ ἀτμοκίνητος θαλαμηγὸς Now—Then, ἡ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ διασήμου τυφλοῦ Ἀμερικανοῦ μηχανικοῦ Χέρρεσσωφ ἐξετέλεσεν ἐσχάτως τὸν ἀπὸ Βριστόλης—τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀμερικανικῆς πόλεως—μέχρι Νέας Ὑόρκης πλοῦν εἰς διάστημα 7 ὡρῶν καὶ 6 λεπτῶν, μετὰ μέσης ταχύτητος 24 κόμβων καθ' ὥραν. Ἡ ταχύτης ἔφθασε μέχρις 28 κόμβων (51 χιλιόμ. 86, καθ' ὥραν), πρᾶγμα πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἀτμοκινήτῳ ναυσιπλοΐᾳ. Τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα τῶν πλοίων τῶν ναυπηγουμένων ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ τούτου εἶνε οἱ ἀτμολέβητες αὐτῶν, οἵτινες κατ' ἰδιαίτερον τρόπον κατασκευαζόμενοι ἀντέχουσιν εἰς μεγάλην πίεσιν.

Ἡ ἐν Δρέσδῃ διοργανωθεῖσα ἔκθεσις ἀσπρορρούχων χρησίμων διὰ τὰ βρέφη κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ὅλων. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην προὐκάλεσεν ἡ βασίλισσα Καρόλα τῆς Σαξωνίας φροντίζουσα μητρικῶς περὶ τοῦ προσδοκωμένου τέκνου τῆς μεγάλης δουκίσσης Μαρίας Ἰωσηφίνης. Ἡ ἔκθεσις περιέχει πᾶν ὅ,τι χρειάζεται εἰς παιδίον νεογέννητον, μέχρι ἑνὸς ἔτους ἡλικίας. Ἐκεῖ λοιπὸν εὑρίσκονται ὄγκοι ὁλόκληροι λινῶν χιτωνίων, μαλλίνων σκεπασμάτων, σινδόνων τοῦ λουτροῦ, ὑφασμάτων πρὸς τριβὴν τοῦ δέρματος, ἱματίδια, περικνημίδια, περιλαίμια, στελοδέκται, ὑποφόρια, ἐπανωφόρια, ὑποδημάτια, σκουφίδια καὶ ὅλος ὁ συρφετὸς τῶν ὑπὸ τῆς στοργῆς τῶν μητέρων ἐφευρεθέντων πραγμάτων καὶ ὀνομάτων. Τὰ πάντα δὲ εἶνε ἐξ ὑλικοῦ ἀρίστου. Αἱ δαντέλλαι εἶνε ἐν μέρει προϊὸν τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τῆς Σαξωνίας, ἃς ἠγόρασεν αὐτὴ αὕτη ἡ βασίλισσα ἢ ἀπέστειλεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἃς ἐφόρουν τὰ τέκνα της. Καὶ πολλὰ δὲ ἀντικείμενα εἶνε ἔργα τῶν χειρῶν τῆς βασιλίσσης. Τὸ γενικὸν ὅμως ἐνδιαφέρον διεγείρει τὸ λίκνον τοῦ προσδοκωμένου ἡγεμονόπαιδος. Τοῦτο κατεσκευάσθη ἐν Ἐνετίᾳ ὑπὸ τοῦ ξυλοτεχνουργοῦ Caddorin κατὰ ὑπόδειγμα τῆς βασιλίσσης. Τὸ λίκνον παριστᾷ γιγαντιαίαν κόγχην τῆς Ἀφροδίτης ἐκ ξύλου κλήθρης, φερομένης ὑπὸ τριῶν ἀγγέλων ἐκ ξύλου φηγοῦ· τέταρτος δὲ ἄγγελος ἱπτάμενος ἄνωθεν ὑψηλὰ αἴρει πέτασον λεπτοφυέστατον κατερχόμενον ἐπὶ τοῦ λίκνου ὡς ἐπιστέγασμα.

Ὡς πρὸς τὰς καλλιτεχνικὰς γνώσεις τοῦ Βίσμαρκ γερμανική τις ἐφημερὶς διηγεῖται τὰ ἑπόμενα· Ἐν ἔτει 1882 ὁ Βίσμαρκ εὑρισκόμενος ἐν Βαρζὶν εἶδε καὶ τὸν ζωγράφον Λέμπαχ ἐκ Μονάχου, ὃν καὶ ἐφιλοξένησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ὡς εἰκός, ἡ συνομιλία πολλάκις περιεστράφη περὶ τὰς ὡραίας τέχνας, αἱ δὲ ἰδέαι τοῦ Βίσμαρκ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἦσαν λίαν πρωτότυποι. Ὁ Βίσμαρκ ὡμολόγησεν ἀπροκαλύπτως ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του εἶνε ὅλως ἀδαεῖς μουσικῶν γνώσεων. Ἐνῷ δὲ σήμερον ἕκαστος μαθητὴς γυμνασίου ἐν Γερμανίᾳ καλῆς οἰκογενείας δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι παίζει καλὸν κλειδοκύμβαλον, αὐτὸς οὐδέποτε ἔμαθέ τι, καί τοι διδαχθεὶς μικρὸν χρόνον, διότι οὐδέποτε ἠσθάνθη διαφέρον πρὸς τοῦτο. Ὁσάκις ἔβλεπε τὰ μουσικὰ σημεῖα, τοῦ ἤρχοντο δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνῷ δὲ τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον ἐξέμαθεν ἐντὸς ἡμισείας ὥρας, οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὰς μικρὰς γραμμὰς μὲ τὰς μελανὰς κεφαλὰς καὶ τὰ συνδετικὰ σημεῖα τῆς μουσικῆς κλίμακος, ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ στερεῖται ὅλως μουσικοῦ αὐτιοῦ καὶ μουσικοῦ αἰσθήματος. Προτιμᾷ νὰ ἀκούῃ ἰταλικὸν ὀργανέτον ἢ ἁρμόνιον χειρόπαικτον, οἷα περιφέρουσι τὴν νύκτα οἱ κωμάζοντες διὰ τῶν ὁδῶν. Τὸ θέατρον καὶ τὰ ᾠδεῖα εἶνε δι' αὐτὸν ἄγνωστοι χῶραι. Καὶ ἂν ἤθελε δὲ νὰ τὰς ἐπισκεφθῇ, δὲν εἶχε καιρὸν πρὸς τοῦτο. Ἀρέσκεται ἀκούων προσέτι καὶ τὴν μᾶλλον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν ὁμοιάζουσαν βάρβιτον. Τὴν μουσικὴν ἀγαπᾷ μόνον ἡ σύζυγός του. Μεταβαίνων δὲ κατὰ τὴν συνομιλίαν εἰς τὴν τέχνην τοῦ Λέμπαχ, εἶπεν ὅτι πολὺ ὀλίγα ἐδιδάχθη καὶ ἐκ τῆς ζωγραφικῆς. Ἀρέσκεται ἀκούων τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του διηγούμενα περὶ τῆς ἐθνικῆς πινακοθήκης καὶ εἶδε καὶ τὰς εἰκόνας ἀλλὰ . . . . μόνον ἐν φωτογραφίᾳ. Ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶπε δὲν ἔχει καιρόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε καὶ πολὺ γέρων ὅπως ἀναπτύξῃ τὸ καλλιτεχνικόν του αἴσθημα.

Κατὰ τὰς ἀνακοινωθείσας πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν παρατηρήσεις τοῦ κ. Ῥισσέ, ἐν ὁμαλῇ φυσιολογικῇ καταστάσει ὁ κύων ἀναπνέει 20 — 30 φορὰς κατὰ λεπτόν. Ἐὰν ὅμως τεθῇ ἐντὸς ὑποκαύστου θαλάμου ἢ ὅταν βαδίζῃ, ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσπνοῶν καὶ ἐκπνοῶν δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 300 — 330. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὁ κ. Ῥισσὲ ὠνόμασε «πολύπνοιαν». Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς κυσὶ ἄδηλος διαπνοὴ δὲν ὑπάρχει, ἡ ἐνέργεια τῆς «πολυπνοίας» συνίσταται εἰς τὸ νὰ χαμηλώνῃ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματος τοῦ κυνὸς αὐξάνουσα εἰς μεγίστας διαστάσεις τὴν διὰ τῶν πνευμόνων διαπνοήν. Κύων κρατούμενος ἐντὸς ὑποκαύστου θαλάμου καὶ τεθειμένος ἐπὶ πλάστιγγος ἀποβάλλει εἰς διάστημα ὥρας 11 γραμμάρια ὕδατος καθ' ἕκαστον χιλιόγραμμον τοῦ βάρους αὐτοῦ. Ἡ «πολύπνοια» εἶνε λοιπὸν μέσον ψύξεως.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΞΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1887—1042